

**O`ZBEKSTAN RESPUBLIKASI BAYLANIS,  
INFORMATSIYALASTIRIW HA`M TELEKOMMUNIKATSIYA  
TEXNOLOGIYALARI MA`MLEKETLIK KOMITETI**

**TASHKENT INFORMATSIYALIQ TEXNOLOGIYALARI  
UNIVERSITETI NO`KIS FILIALI**

**KOMPYUTER INJINIRINGI FAKULTETI**

**«INFORMATSIYALIQ TA`LIM TEXNOLOGIYALARI»  
KAFEDRASI**

**«Ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikaliq  
texnologiyalardi paydalaniw» temasindag`i**

## **PITKERIW QA`NIYGELIK JUMISI**

Orinladi: «Ka`sip ta`lim» ta`lim  
bag`dari pitkeriwshisi 4 kurs studenti  
Mamutova D.Q.

ILMIY RAXBAR:  
U`lken oqitiwshi: Omarova X.S.

Pitkeriw qa`niygelik jumisi kafedradan da`slepki qorg`awdan o`tti  
\_\_\_\_\_ sanli bayannamasi «\_\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2014 jil

**NO`KIS - 2014 jil**

**O`ZBEKSTAN RESPUBLIKASI BAYLANIS,  
INFORMATSIYALASTIRIW HA`M TELEKOMMUNIKATSIYA  
TEXNOLOGIYALARI MA`MLEKETLIK KOMITETI**

**TASHKENT INFORMATSIYALIQ TEXNOLOGIYALARI  
UNIVERSITETI NO`KIS FILIALI**

**KOMPYUTER INJINIRINGI FAKULTETI**

**«INFORMATSIYALIQ TA`LIM TEXNOLOGIYALARI» KAFEDRASI**

**TASTIYIQLAYMAN**

Kafedra baslig`i \_\_\_\_\_  
«\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2014 .j.

Mamutova Dilfuza Qurbanbaevnanin` **«Ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda**

**zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardi paydalaniw» temasindag`i»**

temasindag`i pitkeriw qa`niygelik jumisi

**WAZIYPA**

**Pitkeriw qa`niygelik jumisinin` temasi** TITU NF-nin` «\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2014j  
buyrig`i menen tastiyiqlandi.

**Jumisti tapsiriw mu`ddeti:** «\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2014-jil.

**Belgilengen jumisqa tiyisli mag`liwmatlar:** diplom praktikasi materiallar,  
lektsiya materiallari, ilimiy a`debiyatlar ha`m Internet materiallari.

**Pikeriw qa`niygelik jumisinin` mazmuni:**

Kirisiw.

1. Bolajaq – ka`sip ta`lim oqitiwshilardi zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardi qollaniwg`a u`yretiw
2. Ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardan paydalaniwdin` metodikalik imkaniyatlari.
3. Didaktikalik protsessti zamanago`y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda sho`lkemlestiriw
4. Ta`rbiyalik protsessti ha`m tarbiyalik ushirusiwlaridi sho`lkemlestiriwge zamanago`y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda jaqinlasiw

Waziypa berilgen sa`ne

«\_\_\_\_» \_\_\_\_\_ 2014-jil.

Ilimiy baslig`i \_\_\_\_\_

Waziypa aldi \_\_\_\_\_

**Pitkeriw qa'niygelik jumisi baplari boyinsha ma'sla'ha'tshiler .**

Baplar	Ma'slaha'tshi	Qoli, sana	
		Waziypani berdi	Waziypani qabilladi
1-2	Omarova X.S		

**Jumisti orinlaw rejesi:**

№	Baptin` ati	Orinlaw mu`ddeti	Ilimiy basshi (ma'sla'ha'tshi qoli)
1.	Bolajaq – ka'sip ta'lim oqitiwshilardi zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardi qollaniwg`a u`yretiw	20.02.2014	
2.	Ka'siplik qa'niygelik pønlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardan paydalaniwdin` metodikalik imkaniyatlari.	20.03.2014	
3.	Didaktikalik protsessti zamanago`y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda sho`lkemlestiriw		
4.	Ta'rbiyalik protsessti ha'm tarbiyalik ushirasawlardi sho`lkemlestiriwge zamanago`y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda jaqinlasiw	20.04.2014	
		20.05.2014	

Pikeriwshi \_\_\_\_\_

«\_\_\_\_»\_\_\_\_\_2014 -jil.

Ilimiy basshi \_\_\_\_\_

«\_\_\_\_»\_\_\_\_\_2014 -jil.

## **ANNOTATSIYA**

**V dannoy vipusknoy rabote privedeni vozmojnosti prepodavanie s primeneniem metodiki sovremennix pedagogicheskix texnologiy v protsesse prepodavanie spetsial`nix distsiplin.**

**Pomimo etogo v prepodavaniy spetsial`nix distsiplin pokazivayutsya naglyadnie posobie dlya prepodavaniya s ispol`zovaniem sovremennix pedagogicheskix texnologii.**

## **ANNOTATSIYA**

Usi pitkeriw qəniygelik jumisinda ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalıq texnologiyalardi paydalaniwdin` metodikalıq imkaniyatlari keltirilib o`tilgan. Bunnan tisqari qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalıq texnologiyalardi paydalaniwdin` metodikalıq ko`rsetpeleri, oqitiwdin` zamanago`y usillari ko`rip shig`ildi.

## **ANNOTATSIYA**

In the given work is considered possibility of teaching using the methods of modern pedagogical technologies in the process of teaching special discipline.

Aside from this, visual aids is used in teaching special discipline to teach using modern pedagogical technologies

## MAZMUNI

Kirisiw.....	6
§1. Bolajaq – ka’sip ta’lim oqitiwshilardi zamanago`y pedagogikaliq texnologiyalardi qollaniwg`a u`yretiw.....	8
1.1. Oqitiw texnologiyasinin` tiykarg`i ko`rsetkishleri.....	16
§2. Didaktikaliq protsessti zamanago`y pedagogikaliq texnologiyalar tiykarinda sho`lkemlestiriw.....	21
§3. Ka’siplik qa’niygelik pa’nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikaliq texnologiyalardan paydalaniwdin` metodikaliq imkaniyatlari .....	29
3.1 Zamanago`y pedagogikaliq texnologiyalar tiykarinda oqiw protsessin proektlestiriw.....	34
§4. Ta’rbiyaliq protsessti ha’m tarbiyaliq ushirasiwlardi sho`lkemlestiriwge zamanago`y pedagogikaliq texnologiyalar tiykarinda jaqinlasiw.....	42
Juwmaqlaw.....	48
A’debiyatlar.....	49
Texnika qa’wipsizligi qag’iydalari.....	50

## KIRISIW

G`a`rezsizlikke eriskennen keyin barliq tarawlardag`i siyaqli bilimlendiriw sistemasinda da qatan` turde reformalar a`melge asirildi, bilimlendiriwdin` sipatin jaqsilawg`a kirisildi.

“Jas a`wlad ta`rbiyasinin` a`hmiyetli tereplerinen biri, Prezident Islom Karimov ekinshi shaqiriq O`zbekstan Respublikasinin` Oliy Majilis XIV jiynalisinda so`ylegen so`zinde aytip o`tkenindey, olardin` qa`lbi ha`m sezimine, ku`ndelik turmis ta`rzine ata-babalarimizdan qalg`an biybaha miyras, milliy u`rip- a`det ha`m da`stu`riy”[1] din` mazmuni - a`hmiyetin tu`sindiriw ha`m sin`dirip bariwdan ibarat.

Ja`miyetimizdegi barliq qatlamlarin, a`sirese, jaslardi joqari ruwxiliq ha`m ag`artiwshiliq sahibi qilip ta`rbiyalaw bu`gingi ku`nnin` a`hmiyetli ma`selesidir.

**Temanin` maqseti:** O`zbekstan Respublikasinin` “Bilimlendiriw haqqinda” g`i nizami hem “Kadrlar tayarlawdin` Milliy da`stu`ri” inde belgilengen waziypalardi ba`rshege usiniw, bilimlendiriw protsessin zamanago`y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda, bilim na`tiyjesin jan`a basqishqa ko`teriwi, bilimlendiriwdin` jan`a modelin a`melge asiriw:

**Temanin` aktualig`i.** Ja`miyetimizdin` rawajlang`an da`wirinde aldin`g`i metodikalik qollanbalardan sheklenip qalmasdan, og`an pa`n – texnika jan`aliqlari, Internet ha`m joqari texnologiyalar imkaniyatlarinan paydalanbaqta, bilimlendiriw protsessin tin`lawshilar ushin ja`ne de qizig`arli ha`m mazmunli etip o`tiw maqsetke muwapiq. Respublikamizda bu`gingi ku`nde komp`yuter texnologiyalari ha`m Internet tarmag`in rawajlandiriwg`a u`lken a`hmiyet berilmekte. Sonin` menen birge bilimlendiriw sistemasindag`i oqiw jurtlarinda informatika ha`m informatsiyaliq texnologiyalar menen birga ka`sip-ta`lim bag`darin tiyisli pa`nlerdin` oqitiliwi da da`wir talabi bolip qalmaqta.

---

11.Karimov.Vatanimizning tinchligi va xavfsizligi o`z kuch-qudratimizga, xalqimizning hamjihatligi va bukilmaz irodasiga bog`liq. T.: “O`zbekiston”, 2004, 8-bet

Ka'siplik qa'niygelik pa'nlerdi oqitiwda zamanago'y pedagogikalıq texnologiyalardı paydalanıwdın` metodikalıq imkaniyatlarınan paydalanıw qanshelli quramalı bolsa da izbe-izligi saqlanıb qoladı. Bul zamanago'y pedagogikalıq texnologiyalardan paydalanıwdın` ayırıqsha usılı bolıp, sabaqlarda tu`rli metodlardan paydalanılıp elektron pochta ha'm Internet texnologiyalari ja'rdeminde a'melge asiriladi.

**Jumistin` du`zilisi.** Bul pitkeriw jumis kirisiw, to`rt bap, juwmaqlaw ha'm paydalanılǵan a'debiyatlardan ibarat bolıp, birinshi paragrafda ka'sip ta'lim oqitiwshiların zamanago'y pedagogikalıq texnologiyalardı qollanıwg'a u'yretiw, oqitiwdin' zamanago'y usillari na'zerde tutilgan.

Ekinshi paragrafta zamanago'y pedagogikalıq texnologiyalar tiykarında sho`lkemlestiriw didaktikalıq protsesstin` motivatsiya basqishi oqiwshi studentlerdin` biliw iskerligin tezlestiriwge imkan beretug`inlig`i haqqında aytilip o`tilgen.

U`shinshi paragrafda ka'siplik qa'niygelik pa'nlerdi oqitiwda Inter aktiv metodlardan paydalanılsa oqiwshi- studentlerdin` do`retiwshilik islerine ko`birek imkan jaratilatug`inlig`i haqqında aytilg`an.

To`rtinshi paragrafda tarbiyalıq protsessti h`em tarbiyalıq ushirasiwlarıdı sho`lkemlestiriwdi payda etiwdin' zamanagoy pedagogikalıq texnologiyalar tiykarında jandasiw haqqında aytiladi.

Pitkeriw qa'niygelik jumisi qorg`awda uliwma qaralg`an ma'selenin` sheshimi ha'm onin` na'tiyjeleri haqqında juwmaqlaw bo`liminde keltirilgen. Aling`an na'tiyjelerden m`emleketimiz ha'm sirt el ma'mleketleri joqari oqiw jurtlarında oqımaqshi bolg`an abiturentler, talabalar, qizig`iwshi paydalanıwshilar ha'm de o`zinin` qa'niygesin asiriw maqsetinde oqitiwshi-xizmetkerler qollanba sipatında paydalanıwlari mu`mkin.

## **§1. Bolajaq ka'sip ta'lim oqitiwshilarin zamanago'y pedagogikalik texnologiyalardi qollawg'a u'yretiw**

O'zbekstan Respublikasinin' "Bilimlendiriw haqqinda" g'i nizami ha'm "Kadrlar tayarlawdin' milliy da'stu'ri"nde belgilengen waziypalardi turmista endiriw bilimlendiriw protsessin zamanago'y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda, jan'a metodikalardi qollang'an halda payda etiw ha'm o'tkeriw sol ku'nin' ahmiyetli mashqalalarinan biri esaplanadi.

Ha'mmemizge belgili, bilimlendiriw protsessinde oqitiwshi basli derek. Ol rejelestirilgen mag'liwmatlardi studentke tezirek beriwge ha'reket qiladi, biraq bilimlendiriwdin' tiykarg'i eki ta'repine itibar bereme?

Bilimlendiriwdin' sirtqi ta'repi– oqitiwshi ha'reketlerinin' izshilligi ha'm studentler ha'reketine saykes keliwi esaplanadi. Ishki ta'repi studenttin' jag'dayin, onin' bilim aliwdag'i aktivligin, mag'iwmatlardi o'zlestiriw da'rejesin an'latadi, bul jag'day oqitiwshinin' islew printsipline toliq saykes kelebermeydi. Student oqitiwshi u'yretkenindey pikir ju'ritiwge umtilsa da, baribir o'zinshe piker ju'ritedi.

Studentlerdin' mag'iwmatlardi qabil qiliw da'rejesi birdey, biliwleri ha'r tu'rli, olar passiv esitiwshi. Bul olardin bilimlendiriw protsessindegi juwapkershilik sezimin kemeytiredi, olar g'arezsiz pikir ju'ritiw, juwmaq shig'ariw ha'm bul juwmaqlardan uliwmaliklar payda etiwden uzaqta.

Studentler joqarida atalg'an bilimlendiriw metodlarin u'yreniw za'ru'rigin bileli, biraq ta'jiriybeler soni ko'rsetedi, lektsiya sabaqlarinda oqitiwshi ku'tkenindey na'tiyje bolmaydi. Sonin' ushin ha'r bir studentke o'z aldina – jandasiw olardin' ha'r biri ushin usi talapti u'yreniw boyinsha o'z betinshe tapsirmalar beriliwi kerek, toki student metodlardin' ilimiylik ta'replerin toliq tu'sinip jetiwi ushin bilimler jeterli bolsin.

**Ilmiy derek.** Printsiptin' uliwmalig'i degende oqiwshi-studentlerdin' rawajlanawina ha'm ruwxiy-pedagogik imkaniyatlarina usi printsipti muwapiq keliwi tu'siniledi. Bul printsipti tiykarinan u'sh qag'iydani o'z ishine aladi:

1. Jan'a mag'iwmatlardi aldin u'yrenilgen mag'iwmatlar menen baslaw. Bul jerde, yag'niy studenttin' o'z aldina islewi, o'tilgen mag'iwmatlardi g'arezsiz takirarlari, g'arezsiz ta'rizde pikirlerden juwmaqlar shig'ariwi talap etiledi.

2. Rawajlanidindin' erisilgen da'rejesine, biliwdin' rawajlang'an ta'replerine ha'm studenttin' qasiyetlerine tayanish reyting tiykarinda araliq baqlaw joli menen aniqlanadi;

3. Oqiw materialin teren'irek o'zlestiriwi ha'm studenttin' ilmiy dunyaqarasin rawajlandiriv tiykarinan olarg'a g'arezsiz u'yreniw ushin temalar beriw, temalar tiykarinda referatlar jazdiriv ha'm oqitiwshinin' issi da'stu'ri tiykarinda keyingi sabaqlarg'a tayarliq ko'riw arqali a'melge asiriliwi kerek.

4. Bilimlendiriv metodinin' o'nimdarlig'i, onin' oqiw materialin bekkem iyelewge qaratilg'anlig'i. Bul jerde da o'zlestiriliwi kerek bolg'an bilimlendiriv metodinin' onimi studenttin' o'z betinshe miyneti, g'arezsiz ha'reketi, onin' aldinnan usi metod haqqinda mag'iwmatqa iye boliwina baylanisli.

5. Jan'a metodlardi turaqli u'yrenip bariw, zamanago'y pedagogik texnologiyalardi proektlestiriv, tan'law ha'm a'melde qollaniv.

6. Bilimlendiriv metodinin' ilmiyligi qag'iydasina a'mel qiliwg'a Batis ha'm Shig'is alimlari, o'zbek oyshillari, pedagog alimlari shig'armalarinan paydalang'an halda mag'iwmatlardi bayitip bariw.

Bilimlendiriv metodlarina qoyilg'an talaplar menen bir qatarda ta'lim metodlari menen bolajaq oqitiwshilardi qurallandirivda zamanago'y pedagogik texnologiyalar elementlerin qollaw usi ku'nnin' tiykarg'i za'ru'riyatina aylandi. Ha'r bir metodtin' ahmiyetliligi, mashqalalilig'i, maqset ha'm waziypalari, a'meliy ahmiyeti haqqinda za'ru'r mag'iwmatlarg'a iye boliwi da'wir talabi esaplanadi.

Ha'r bir o'tiletug'in sabaqtin' ta'limlik, ta'rbiyalig ha'm rawajlandirivshi maqseti boladi. Bul maqsetke erisiv ushin oqitiwshi basshilig'inda studentler birgelikte ha'reket qiladi. Bul ha'reket tiykarinan u'sh quramliq bo'lekten ibarat boliwi kerek:

1. Motivatsiya bo'legi.
2. Basqariw bo'legi.

### 3. biliw iskerligi.

Motivatsiya bo'leginin' tiykarg'i maqseti studentlerde bilimlendiriw metodlari haqqinda bilim aliwg'a qizig'iw, qa'lew,umtiliw ha'm za'ru'rlik oyatiw. Eger studentte ol yaki bul temani o'zlestiriw boyinsha qizig'iwshiliq, qa'lewshilik ha'm za'ru'rlik bolmasa bilimlendiriw protsessi onimdarsiz boladi. Student usi metodlar ha'm metodlarga qoyilatug'in talaplar, mag'liwmatlar olarg'a qanday imkaniyatlar jaratiliwin tu'sinip jetiwi kerek. Uliwma alg'anda, studenttin' sanasinda "men usi tema boyinsha bilimli bolmasam, o'mirde o'z ornimdi taba almayaman" degen pikir barqulla boliwi kerek. Usi motiv bilimlendiriw protsessinin' tiykarg'i ha'reketlendiriwshi ku'shi boliwi sha'rt.

Basqariw iskerligi bo'legi tiykarinan oqitiwshig'a tiyisli bolip, ol studentlerde g'arezsiz bilim aliwg'a, g'arezsiz pikirlewge ha'm natijede bilimlendiriw ornin pitkergennen keyin toliq teoriyalik bilimli, a'meliy ko'nlikpeli ha'm ta'jiriybeli oqitiwshi bolip rawajlaniwi na'zerde tutiwi kerek.

Biliw iskerligi bo'legi oqiwshi-studentke tiyisli bolip, ol tiykarinan o'z bilimin tek g'ana o'zig'ana asiriwg'a qa'dir ekenligi tu'sinip jetiwi ha'm usi tiykrda g'arezsiz ha'reket qiliwi kerek.

Bolajaq ekonomist-oqitiwshilardi bilimlendiriw metodlari menen qurallandiriwda zamanago'y pedagogik texnologiyalar elementlerin qollaw na'tiyjesinde bilimlendiriw protsessin rejelestiriw, analizlew, na'tiyjelew, du'zetiwi kiritiw imkaniyatlari jaratiladi.. Ku'tilgen na'tiyjege erisliedi, waqit tejeledi ha'm bilimlendiriw protsessi o'nimdarlig'i asadi. Zamanago'y pedagogik texnologiyalar elementlerin basqa pedagoglar qollag'anda ha'm joqari na'tiyje beredi ha'm bilimlendiriw o'nimdarlig'i jan'asha basqishqa ko'terilip , bilimlendiriwdin' jan'a modeli a'melge asadi.:

- studenttin' qa'lewi, qizig'iw ha'm ha'reketleri olardin' imkaniyat da'rejesinde qanaatlandiriladi;
- studenttin' oqiw miynetine ha'm ilmiy dunyaqarasin o'siriw juwapkershiligi asadi;

– bilimlerde g'arezsiz iyelew, erkin pikirlew ha'm juwmaqlar shig'ariw qabilyetleri asadi;

– Son'inan, oqitiwshi sipatında jamiyette o'z ornin tabip aliwg'a ortalıq jaratıladı.

Demek, pirovard maqset bolajaq ekonomist-oqitiwshilarg'a ta'lim metodlari haqqında teoriyalıq bilimler beriw, olarda bul tema boyınsha a'meliy ko'nlikpe ha'm ta'jiriybelerdi rawajlandiriw ushin lektsiya sabaqlarin qisqartip, olar menen jeke halda shug'illaniw imkaniyatlarin ken'eytiriw, olardin' g'arezsiz islewi, g'arezsiz bilim aliwlari ushin ken' jol ashıp beriwde zamanago'y pedagogic texnologiya elementlerin qollaw usi ku'nnin' za'ru'riyatına aylaniwi kerek.

### **Oqitiwdin' zamanago'y usillari**

Pedagogika pa'ni ha'm a'meliyatında oqitiwdin' ju'da ko'plep usil ha'm printsipleri bar. Oqiw protsessinde qoyilg'an maqsetke erisiw ushin oqitiwshi olardan o'nimdarlı ha'm do'retiwshilik paydalaniwi lazim.

Pedagogikada tu'rli tiykarlarg'a iye bolg'an oqitiw usillarin bir neshe tariypleri bar. Olar tiykarinan oqiw informatsiyasi deregi boyınsha ha'mde bilimlendiriw beriwshi ha'm bilimlendiriw aliwshinin' o'z- ara ta'siri usilina qaray tariyplenedi. Usillar tariypi eki toparg'a bo'linedi: 1) bilimlerde da'slepki (jan'a oqiw materialin) o'zlestiriwge bag'darlang'an usillar; 2) aling'an bilimlerde bekkemlew ha'm rawajlandiriwg'a, oqiw ha'm ta'jiriybelerdi iyelewge imkan beriwshi usillar. Ha'zirgi waqıtta oqitiwdin' to'mendegi usillari ken' qollaniladi:

**Imitatsion emes usillar:** mashqalalı lektsiya, evristik sa'wbet, oqiw kelisimi, izleniw xarakterindegi laboratoriya jumisi, analiz usili, oqitiw da'stu'ri tiykarındag'i o'z betinshe jumis (programmalstiilg'an oqitiw), kitap menen g'arezsiz islew.

**Imitatsion usillar** (oyinsiz shinig'iwlar): aniq islep shig'ariw jag'daylarin analizlew, ishlab shig'ariw jag'daylarına baylanisli ma'seleler sheshiw, ko'rsetpeler boyınsha shinig'iw iskerlik (ko'rsetpeler boyınsha laboratoriya ha'm a'meliy jumislar orinlaw), islep shig'ariw a'meliyati protsessinde individual tapsirmalar orinlaw.

**Oyin usillari:** eliklew tiykarindag'i iskerlik, rol oynaw (jumis oyinlar elementleri), jumis oyini.

Oqitiwdin' aktiv usillari biliwge bolg'an qizig'iwdi arttiradi, pikirlewge, g'arezsiz bilim aliwg'a u'yreledi. Biraq olar ko'p waqit talap etedi. Sonin' ushin pu'tin oqiw protsessinde olardi qollap bolmaydi. Olar menen birgelikte da'stu'riy usillar, yag'niy lektsiya, tu'sindiriw, hikaya ha'm basqalardan paydalanuw maqsetke muwapiq boladi.

**Oqitiwdin' informtsiya rawajlandiriwshi usillari.** Oqitiwdin' informtsiya rawajlandiriwshi usillari ja'rdeminde studentler tayyar haldag'i oqiw materiallarin o'zlestiredi. Olar oqitiwshi (lektsiya, hikaya, tu'sindiriw, sa'wbet) yaki diktör (oqiw kinofilmi) bayanin tin'laydi yaki oqitiw da'stu'ri tiykarinda g'arezsiz bilim aladi, sabaqliq ha'm qollanbalardag'i oqiw materiallarin u'yrenedi.

**Oqitiwdin' mashqalali – izleniw usillari.** Bul usillardin' o'zine ta'n ta'repi sonnan ibarat, bunda studentler aldinda ma'sele (mashqala) qoyiladi. Olar bul ma'selelerdi g'arezsiz sheshedi. Bunin' ushin bolsa, olar jan'a bilimler izleydi, "oylap tabiqlar qiladi", teoriyalik juwmaqlarin rawajlandiradi.

**Mashqalali lektsiya** a'dettegi lektsiyadan sonisi menen pariqlanadi, ol soraw, yag'niy mashqala qoyiw arqali baslanadi. Bul mashqala bolsa oqiw materialin bayan etiw protsessinde lektor ta'repinen izshil ha'm logikaliq halda sheship beriledi. yaki oni sheshiw jollari ko'rsetiledi. Mashqala qoyiw oqiw materialinin' aniq mazmuni menen baylanisli boladi. Lektsiya dawaminda ilmiy, sotsialliq, kaspuy mashqalalar qoyiliwi mu'mkin.

Evristik sa'wbet oqitiwshinin' studentler pikiri ha'm juwabin bag'darlawshi Qatar ma'selelerdi o'z ishine aladi. Sa'wbetti faktlerdi keltirip o'tiw, ha'diyse waqiyalarin tariyplew, sheshiw lazim bolg'an mashqalali jag'daydi ko'rsetiwshi kinofilmlerden pa'rshe ko'rsetiw arqali baslaw mu'mkin.

Evristik sa'wbet protsessinde oqitiwshi qatar maseleler qoyip, studentlerdi o'z bilimi, gu'zetiwleri, o'mirlik ta'jiriybesi, logikaliq pikirlewleri tiykarinda jan'a tu'sinikler, juwmaqlar, qag'iydalardi rawajlandiriwg'a jollaydi. Evristik sa'wbet mashqalali oqitiw usilinin' tiykari esaplanadi.

**Pikirlesiw** – mashqalali oqitiw usillarınan biri. Onın’ mag’anasi sonnan ibarat, oqitiwshi aynı bir mashqalag’a tiyisli eki ko’z qarasti alg’a su’redi ha’mde studentlerge o’z ko’z qarasın tan’lawı ha’m tiykarlawın usınis etedi. Bunda tabiiy, ilmiy yaki o’mir menen baylanisli qarama- qarsi eki ko’z qaras tan’lanıwi mu’mkin.

**Izleniw xarakterindegi laboratoriya jumisi.** Qatar oqiw pa’nlerin o’tiwde teoriyalıq materialların o’zlestiriw menen bir qatarda ko’rsetpeler tiykarında izleniw xarakterindegi laboratoriya jumislari da alıp bariladi. Bunda studentler ha’diyselerdin’ bir-birine baylanisli ha’m baylanislilik qasiyetleri haqqında g’arezsiz juwmaq shig’aradi.

**Analizlew usili** sonnan ibarat, studentler g’arezsiz ta’rizde oqiw analizini alıp baradi ha’m shinig’iwlarda onın’ na’tiyjesi haqqında mag’liwmat beredi. Toplag’an materialları tiykarında u’renilip atırg’an pa’n (kurs)tin’ teoriyalıq tiykarların tastiyqlaydi. Oqiw analizi na’tiyjelerinen oqitiwshi temani bayan etiwde paydalaniwi mu’mkin. Oqiw analizleri pa’nler boyınsha payda etilgen do’gereklerde ko’birek alıp bariladi.

**Oqıwdın’ ameliy usillari.** Ka’sip-o’ner talim orınlarınin’ tiykarıg’i waziypası– talabalardıń kiying’i miynet protsessine tayarlaw. Miynetke tayarlaw protsessi o’z ishine, talabalarg’a miynet iskerliginde za’ru’r bolg’an bilimler beriwdi, olarda ka’sbiy uqiylilik ha’m iskerligin jawajlandiriwdi o’z ishine qamtiydi. Qanegenin’ o’z miynet protsessinde alg’an a’meliy bilimlerdi a’melde ko’rsete aliwi uqiylig’I u’lken ahimyetke iye. Oqiw yamasa iskerlik protsesi barisında rawajlanadi. Biraq iskerlikti iyelew ushin og’an tiyisli protsessti ko’p takralaw, shinig’iwlar qiliwi, ha’r dayim a’melge asiriwi tiyis. Tiyisli tapsirmalardi bir neshe ma’rte orınlanıw protsessine talabalarda oqiw rawajlanadi.

**Islep shig’ariw protsessin analiyz qiliw.** Qanegelerdin’ isinde analiyzli harakterdegi maseleleri u’lken orin tutadi. Protsessti analiz qiliw, bahalaw ha’m analizler tiykarında tiwri sheshim qabil qiliwdi biliw, ha’r bir qanegenin’ ajiralmas hulqi.

Bul usildin' tiykari sodan ibarat , talabalardin' qandaydur islep shig'ariw protsessin inam etedi .Talabalarg'a hadiyse qatnasiwshilari tiwri jol tutqanitutpag'ani bahalaydi ha'mde olardin' protsessi haqqinda tiykargi juwmaq ha'm analyz qiliw.

Ka'sbiy protsesske baylanisli maseleler. Bul usil talabalardin' ka'sbiy iskerligin rawajlaniw ushin qollanadi.

Islep shig'ariw (kasbiy)protsesske baylanisli maselelerdi sheshiwde oqiwshi talabalar itibarin to'mendegilerge qaratadi

- Bayan etilgen islap shig'ariw protsessin analiz qiliw;
- Maseleni sheshiwde za'ru'r bolatugin usillardi (me`yorlar, qoidalar, uslublar) aniqlaw;
- Maseleni sheshiw uyshin kerekli mag'liwmatlardi esaplaw olardin' jeterli ekenin aniqlaw
- Ma'sele (tapsirma)lar menen baylanisli a'mel (esaplaw)larin orinlaw;

Ta'lim orinlarinda kasbiy protsesske baylanisli ma'selelerdi sheshiw boyinsha didaktiyk materiyallar fondi jaratiliwi kerek: ko'rgizbeler ,sizilmalar,sxemalar, protsess ko'rnisi h,t,b.

**Jumis oyinlarina.** Jumis oyinlarinin' u'stinligi sodan ibarat,oyin qatnasiwshilarin o'zine ol yamasa basqa rooldi alip, ayriqsha qizigiwshiliqlari birbirine mas kelmesede,o'z-ara so'ylesiwge kirisedi.Na'tiyjede qarama qarsiliqli protsess jaratilip, sezimli jag'day ju'zege keledi ha'm bul oying'a qizigiwshiliq oyatadi. Bunda qatnasiwshilar tekg'ana kasbiy oqiw ha'm mahalalardi balkim uliwmalik qabiliyetin o'z tabiyatinda bar bolg'an isenimlilik, tezlik, kirisimlilik aktivlilik uqsag'an hulqlarin ju'zege shig'aradi. Bunin' ushin arnawli jumis oyinlari aldinna islep shig'liwi ha'm oyinlar sinaryasi (mazmuni)oqiwshlar ushin arnalg'an bolip to'mendegilerdi o'zinde ja'mlewi kerek: oyiin waziypalari ha'm olardi sheshiw iskerligi; qatnasiwshilardin' rooli ha'm majburiyatlari; oyin qag'iydalari; oyin jen'ilpazlarin aniqlaw ta'rtipler.

*Ro'l oynaw* .Ro'l oynaw tiykarinda barqulla qarama qarshilik protsess jatadi.Ma'selen islep shig'ariw ustasi jobani orinlaw ushin jumistan tisqari waqitta islewge shaqiradi.

Jumisshi bolsa mmiyarri jumus kunine a'mel qiliw boyinsha o'z huqiqlarin qorg'ap,miynet ta'rtibine a'mel qiliwin talab etedi. wz Islep shig'ariwustasi ju'zege kelgen pootsseske baylanisli tu'rde texnologik jarayan miyyarlarinnan azg'ana shetke shig'iw za'ru'rigin aytadi h,t,b.

Budan tisqari shinig'iwlar ja'rdeminde ka'sbiy protssesin a'melge asiriw ha'm islep shig'ariw dawaminda indibidwal tapsirmalardi orinlaw usillarinnanda ken' qollaniladi.

Modul dizimi tiykarinda o'tiw.

Ka'sibke u'yretiw din modwl dizimi tiykari usidan ibarat, ta'lim aliwshilar ta'limnin' arnawli birlik-modwllarinizshil halda izbe izlikte o'zlestiredi.

Modul algaritm tiykarinda quriladi ha'm to'mendegi tiykar'gi bo'limlerden ibarat boladi:aniq maqset ,nazeriy bilim,ameliy mag'liwmat,uslubiy ko'rsetpe,jol joriqlar,o'zlestirilgen bilim ha'm da'rejesin baxalaw.

Modul birlikleri miynet protssesi tiykarinda isleb shig'ariladi ha'm ka'sibge baylanisli oqiw a'melyatlari tiykar bolip tawiladi.Ol bir neshe on ha'm xatteki bir neshe ju'z birliklerden ibarat boliwi mu'mkin.

Ta'limde modul sestemasin qollaw eski modul birlig'I ornina tezde jan'alawi ha'm amelde qollaw imkaniyatini beredi. Bunda u'lken ko'lemdegi sabaqliq materyallar o'zlestiriwge keregi bolmaydi, ja'nede talim pritsessinde mag'liwmatnama harakterdegi materyallardi paydalaniladi.

Modul sestemasi tiykarinda talim beriw din' artiqmashilig'i sodan ibarat, bunda itibar ko'birek ta'sir aliwshig'a, onnin' oz'betinshe jumislarin ha'm shinig'iw ha'mde o'z-o'zin qadag'alaw ushin qaratilgan.

Modul sestemasi tiykarinda oqtiw din' u'zliksizligi talim aliwshinin' tayarlaniwi ha'm kasbiy iskerliginin' qay da'rejede iyeliwi imtasina baylanisli. Oqitiw din' talimnin' qalegen modulinda, kiyin dodag'alaw mu'mkin. Talim beriw din' modul sestemasi kasbiy talim texnologiyasina u'lken o'zgeshelikler alip kiredi.

## 1.1. Oqitiw texnologiyasinin' tiykarg'I ko'rsetkiushleri

Da'stu'riy talim oqiwshi talabalar'ga ko'prek tyoryaliq bilim berilerdi. Ol dogmatik harakterge iye bolip, ko'binese tu'sintiriw, ko'rsti usilina tayanadi. Oqiw protsessinde oqitiwshi iskerligi tiykarg'I orin iyeliydi, oqishi talabalar aktyv bolmaydi. Bunday talim sestemasi onsheli sapa bermiydi. Oqiwshi talabalardin' "Nege u'yretiw kerek?", "Ne ushin oqitiw kerek?", "Qanday oqitiw kerek?", "Qanday qilip sapali oqitiw kerek?" siyaqli sorawlarg'a juwap izlewi na'tiyjesinde pedagogika psixologik alemi ha'm amlyatshilar oqiw protsessin "texnologiya" lastiriw'ga, yag'niy oqitwdi na'tiyjesi kepillenjen o'zine mas "texnologiyaliq protsesske" aylandiriw'ga urinadi. Sog'an baylanisli halda pedagogikada taza jo'nelis- pedag'og'ik-texnolog'iyalar, oqitiw ha'm tarbiyalaw texnolog'iyasi payda boldi.

Rossiyaliq alim O.B.Epischevanin' pikirine ko're, pedag'ogik texnologiyaning u'sh tiykari bar.

*Birinshi tiykari*- psixologiya, o'zlestiriw ha'm u'yreniw din' psixologik kontseptsiyasi, aqliy qabiliyeti basqishpa- basqish rawajlandiriw tyoriyasi, oqiw protsessi tyoriyasi: bul tiykarinan pedag'og'ik texnolog'ik bir qansh a'mellerden ibarat tadbirler ja'rdeminde oqiwshi-talabalar onin' halation u'zliksiz o'zgartiriw protsessin basqariw ta'rizde ko'rsetedi.

*Ekinshi tiykar-islep shig'ariw jarayani ha'm pa'n*: bul ma'nide texnologiya o'nim islep shig'ariwda material, xamashyanin' ko'rinishi xassasi, jag'dayin o'zgartiriw, oni tayarlaw, qayta islew usillari jiyindisi ta'rizinde tu'siniledi. Bul tu'siniktin' basqa ko'rinishlerin ha'm keltirip o'tiw mu'mkin: texnologiya- bul protsesslew kategorya bolip, abekiyekti o'zlestiriw metodlari jiyindisi ta'rtizinde ta'sewir etiledi; texnologiya ekanomikaliq protsessin joybarlastiriw ha'm olardan paydalaniw'ga jo'neltiriledi.

*U'shinshi tiykar*- pedagogika pa'ninin' o'zi (bul barista taniqli pedagog A.S.Makarenko da o'z pikirini bildirgen). Onin' pikiri boyinsha "pedagogik islep shig'ariw" pedagogic texnikag'a mas keliwi kerek. Budan tisqari, ol to'mendegi

pikirlende bildrip o'tti: "Bizdin' pedagogic islep shig'ariw xesh qashan texnologik tiykar boyinsha du'zilmegen, ha'mme waxit axlaqiy tashbiqat tiykarlang'an".

Baslang'ish waxitlarda pedagogik texnologiya oqiw protssesinde texnologiyastiriw sipatinda tu'sinilge. Lekin da'stu'riy oqitiw diziminin' kiritiliwi pedagogic texnologiyandin' rawajlanishi ushun tiykar boldi. V.P. Bespaliko, V.I. Jurablaev, M.V. Klarina, V.M. Manoxovtin' pikirlerine ko're, oqitiw texnologiyasi talim protssesinde, oqitiwshinin' joybarlaw ko'rinisi ha'm basitalari menen baylanisli bolg'an oqitiw diziminin' tiykarg'i bo'limi. Tap sol oqitiwshinin' huddi tap sol bo'limde "Qanday o'tiw kerek?" degen sorawg'a jawap tawiladi. Lekin "Qanday etip samarali oqitiw mu'mkin?" degen sorawg'a juwap tawiw kerek.

"Pedagogik texnologiya" atamasi menen "oqitiwshig'a texnologiyaliq jandasiw" tu'sinigi menen tig'iz baylanisli. Oqitiwshig'a texnologik jandasiwda u'sh tiykar ayriqsha ko'rsetip o'tiledi: maqset ha'm na'tiyjege erisiw ushdun oni maksimal da'rejede aniqlastiriw (bul basqishta en' birinshi na'wbette itibar beriledi); oqiw materiyyalların tayarlaw ha'm oqiw maqsetlerine sadıq halda oqiw waqtin sho'lkemlestiriw: barlıq na'tiyjeni bahalaw, qoyilg'an maqsetke erisiw ushin ta'limge o'zgerisler kiritiw, na'tiyjelerdi son'g'i bahalaw.

V.V. Guziev talim texnologiyalari tuwrisında alip barilg'an ilimiy natiyjelerin shama qilip, to'rt tiykarg'i pikirde o'z aldina ajratip ko'rsetedi: "didaktik birliklerdi ken'eytiriw; oqitiw na'tiyjelerin rejlestiriw ha'm ta'limdi tabaqalastiriw; ta'lim ja'rayanin psixologiyalastiriw; kompiyuterlestiriw". Biz oqitiw texnologiyasina na'zeriy jandasiwdin' jumis barisında nuqtaiy na'zerden taxlil etip, oqitiwshinin' mavjud texnologiyalarg'a xas bolg'an belgilerin ayriqsha ajratip ko'rsetiwdi maxul tawdiq ha'm bunda tiykarinan O.V. Epishevanin' pikirlerine tayanip is ko'rdik. Alimnin' pikirine ko're, bar texnologiyalardin to'mendegishe ko'rsetiw maqsetke muwapiq.

*1. Oqiw jumislarinin' teoriyasi. Oqitiw texnologiyasinin' psixologik tiykari u'yreniledi. Oqitiwshi ha'm oqiwshi jumislari tuwrali aniqlanadi. Olardi izbe-izlikte a'melge asiriw qoyilg'an maqsetke alip keledi. Tiykarg'i piker usidan ibarat,*

bunda oqiwshinin' o'zi jeke oqiwi kerek. Onin' ushun bolsa, ta'lim orinlarinda kerekli sha'rt-sharayatlar boliwi kerek.

2.*Diyagnostik maqset. Belgili sho'lkemler* tiykarinda oqitiw texnologiyasi joybarlastiriladi. Pedagogik texnologiyada usunis etilgen maqsetti joybarlaw usulin belgilew. Maqset oqitiw na'tijelerine tiykarlanip sho'lkemlestiriledi. Na'tijeler oqiwshinin' jumislari arqali belgili boladi. Usi usulda olardi oqitiw maqsetleri emes, ba'лки maqsetleri yaki oqiwshi oqiw jumuslarinin' maqseti dep ataw mu'mkin.

3.*Oqiwshi-talabalardin' oqip biliw jumislari da'wri. Oqip biliw jumisinda oqiw materyallari o'zlestiriledi. Ol o'z isine ha'r qanday axbaratti qabil qiliw, an'law,eslep qaliw,a'melde qollaw,uluwmalastiriw ha'm dizimlestiriw*di ja'mlep aladi.Biraq oqiwshi talabanin' ha'mmesi bul jumisti orinlay almaydi. Oqitiw texnologiyasi oladin' potensiyal imkanyatin rawajlandiriwg'a jo'neltiriledi.

4. *Oqitiw texnologiyasinin' oqiwshi-talabanin' insandi rawajlandiriwg'a qaratilg'anlig'i.* Bul xal oqiw jarayani, ba'лки oqitiwdin' rawajdiriwi ha'm ta'rbiya maqsetlerin joybarlawdi talap etedi. Bunday maqsetlerge tu'li basqishli(tabaqalastirilg'an, insang'a qaratilg'an) ta'lim sharayatlarinda erisiw mumkin.

5.*Oqiwshi-talabaladin' mustaqil jumislarin ko'rsetiw ushin oqiw-materiyalların en' maqul da'rejede taqdim etiw.* Oqiwshi talabalar ushun arnawli oqiw materiyallari ha'm sabaqliqlarda ko'rsetiledi: oqiw maqsetleri dizimi,orinlanatug'in oqiw materyallari mazmunin ja'mlep aliwshi didaktik modular , bloklar yaki sikillar, olardi u'yreniw ta'rtibleri, oqiwshi talabanin' bilimlerin ozlestiriliwin baxalaw qag'idalari ha'm basqalar.,

Oqiwshi-studentler ushin tayarlang'an didaktikaliq materiyalar texnologiyaliq kartalar ko`rinisinde qollaniladi.

6.Oqiwshi-studentlerdin` oqiw iskerligin jo`neltiriw.Bunday oqiwshi studentlerge oqiw iskerliginin` tiykarg`I ta`repleri ha`m oqiw iskerligi usillari,onin` na`tijelerin tekseriw ha`m bahalaw,oqiw iskerligi motivatsiyasi tu`sintiriledi. .

7. *Oqiw protsessin sho`lkemlestiriw.* Oqiw protsessin oqiw maqsetlerine jarasiqli sho`lkemlestiriledi. Bunda tayarlang`an oqiw materiyallarına su`yeniledi. Oqiwshi –studentlerdin` o`z betinshe iskerligi bo`listiriledi. U`rip adetli klass-sabaq sistemasi ha`m oqitiwdin` frontal usilınan was keshiledi. Oqitiw tartibi o`zgeredi, ba`rshe oqiw baylanis tu`rlerinen paydalaniladi, oqiwshi studentlerdin` oqiw iskerligi tu`rleri( frontal, topar, ja`maat ha`m individual) tu`rli ta`rizde qosiladi.

8. *Bilim ha`m iskerlik usillarin o`zlestiriwin baqlaw.* . Oqiwshi-studentler bilim ha`m iskerlik usillarin o`zlestiriwi u`sh da`rejede baqlanadi: kirisiw jumisi, araliq jumisi, juwmaqlawshi jumis. Kirisiw jumisinde oqiwshi studentlerdin` isin islewge tayarlig`I haqqında informatsiya alinadi ha`m zarur jag`dayda bul da`rejege o`zgartiriwler kiritiledi.

Oqiwshi studentlerdin` oqiw materiyalların o`zlestiriw ha`m rawajlanıwin u`yreniw maqsetinde ha`r bir oqiw elementinen keyin baqlaw o`tkiziledi(baqlaw, bir-birewlerin o`z ara baqlaw o`z o`zin baqlaw sistemasına a`mel qilinadi. O`zlestiriw jumislarına o`zgartiriwler kiritiledi. Juwmaqlawshi baqlawda oqiwshi studentlerdin` bilimlerin o`zlestiriw da`rejesi baqalanadi

9. *Juwmaqlawshi baqlaw na`tiyjelerine ko`re oqiwshi studentlerdin` oqiw iskerligine(olardin` bilim ha`m ko`nlikpelerin o`zlestiriw usillarına) o`zgartiw kiritiw.* Baqlaw na`tiyjelerine tiykarlanip oqiwshi studentler iskerligine o`zgartiriwler kiritiledi. O`zgerisler kiritiw u`sh basqishta a`melge asiriladi.

1) Oqiwshi studentler dus kelgen qiyinshiliqlardi dizimlestiriledi 2) oqiwshi studentler jol qoyg`an tipik qa`teller ha`m olardin` sebeplerin dizimlestiredi 3) oqiwshi studentlrdin` joqari ta`lim ha`m uliwma ta`lim ma`mleket standartlari da`rejesine alip shig`iwshi pedagogikalıq ha`m uslipliıq tadbirler dizimi.

10. *Bilim ha`m iskerlik usillarin o`zlestiriw da`rejesin baqalaw.* Oqiwshi studentlerdin` bilim ha`m iskerlik usillarin o`zlestiriw da`rejesin baqalawda testler ha`m reyting shkalalarinan paydalaniladi.

11. *Standartlastiriw.* Oqiw protsesslerinde ta`lim texnologiyaların qollaw arqalı ma`lim sharayatlarda ko`zlangen na`tiyjelerge erisiwdi kepillew.

Oqitiw texnologiyasinda ha`m dastu`riy didaktikag`a say bolg`an ayrim kemshilikler ushraydi. Ma`selen

– Oqitiwdin` ayrim ma`selelerin hal etiw ushin iskerlikli jandasiw elementlerinen paydalaniw;

– texnologiyani proektlestiriw joqarida sanap o`tilgen ko`rsetkishlerdin` tek bir ekewin paydalaniw ha`m olardi rawajlantiriw.

–oqiwshi studentlerdin` o`zbetinshe ta`lim aliw ko`nlikpesine “tayaniw” biraq olardi oqitiwg`a u`yretiw barisinda arnawli maqsetlerdin` joqlig`I

V.M.Monaxovdin` pedagogikaliq texnologiya teoriyasi joqarida sanap o`tilgen ko`rsetkishler toliq juwap beredi. Onnan tu`rli pedagogikaliq obektler-oqiw protsessin,oqitiwdin` usliqliq dizimin oqitiwdin` ka`siplik tu`rleniwin ha`m basqalardi proektlestiriwde paydalaniw mu`mkin.

Oqiw protsessinin` proektlestiriw texnologiyaliq karta ko`riniste birlestiretug`in bes bloktan ibarat(maqset qoyiw,analiz qiliw,oqiw protsesinin` logikaliq du`zilmes,i,o`zlestiriwler kiritiw,oqiwshi-studentlerdin` o`zbetinshe oqiw iskerligin bo`limlerge ajiratiw).

## §2. Didaktikalik protsesti zamanago`y pedagogikalik tiykarinda payda etiw

Kadrlar tayarlaw milliy modeli zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardi u`yrenip olardi oqiw orinlarinda engiziw zaru`rligi qatan` uqtirilg`an. Solay eken pedagogikalik ja`miyetshiliktin` birden bir zarur waziypasi rawajlang`an ma`mleketlerde na`tijeli qollanip kiyatirg`an zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardi jaqsi u`yrenip o`zinin` ku`ndelik pedagogikalik iskerligi sabaq a`meliyatinda qollaniw.

Oqiw maqsetlerine jetisiwde qollanilatug`in zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardin` ma`nis ha`m mazmuninn biliw onin` tiykarinda ha`r bir pa`nnin` har bir sabaqtin` rejesin du`ziw ushin ha`r bir pedagog mug`allim teoriyani toliq iyelep aliwlari za`ru`r. Bizin` na`zerimizde bul Orinda teoriya tu`siniginin` negizi ayqin jaritp o`tiw maqsetke muwapiq. "Teoriya "degende o`z ara funktsional bolg`an bo`liklerde na`rse yaki ha`diyselerge aytiladi. Obektiv barliqtag`I n payda bolip bir pu`tinlikti payda etiwshi narse yaki ha`diyselerde teoriya dep qarasa boladi. Uqsasliq teoriyasinan kelip shig`atig`in jandasiw dereginin` o`zine ta`n ang`urlim qiyin nizam ha`m qag`iydalari bar.

Ha`r qanday teoriya eki ya`ki onnan artiq bo`leklerden ibarat bolip ha`zirgi waqitta o`zi ha`m, o`zinen joqari basqishta turg`an teoriyag`a bo`lek bolip kiredi. Onin` bo`lekleri bir basqish to`mendegi teoriyalar esaplanip olarda bir neshe bo`leklerden ibarat boladi. Bul ha`diyse shekli ha`m sheksiz bolawi mu`mkin.

Teoriyani payda qiliwshi bo`lekler dep tek o`z ara u`ziliksiz baylanisliqta bolg`an bo`leklerge aytiladi.

Teoriyani payda qiliwshi bo`leklerdin` bir qa`siyeti o`zgerse sol sebepli basqa bo`leklerdin` de qa`siyetleri o`zgerislerge ushrasa onin` funktsional; baylanisliliq dep ataydi. .

Teoriya qa`siyetleri basqa teoriyalar menen baylanisliliqti ayqin sa`wlelenedi.

Baylanisliliq dep teoriyani payda etiw qa`siyetine aytiladi. Jan` baylanisliliq qa`siyeti funktsiya dep ataladi.

Har qanday teoriya tiykarin baylanislilqlar payda etip, olar oz tiykarina salistirganda tartipli ham tartipsiz, hareketshe ham statsionar, qarama-qarsi ham kop tarepleme, noqatli, sizikli, tiklenetug'in ham tiklenbeytug'in, apiwayi ham qiyin, determinlasqan oraylasqan ham oraylaspag'an bir hamde kop basqishli hamde basqa tarizde boladi.

Ha'r bir iste teoriyalarinin kelip shig'iwdi teoriyaliq jandasiw delinedi.

Zamanago'y pedagogic texnologiyalardin` dasturiy sabaq beriw usillaridan tiykard`I parqi ha`m sabaqti bir biri menen funktsional baylanisliliqta bolg`an bir neshe bo`leklerden ibarat bir pu`tinlik teoriya dep qaras esaplanadi.

“Sabaq” dep ataliwshi ta`rtip ha`m tezlikke iye tikleniwshen` qiyin oraylasqan bir pag`ana teoriyanin` oz ara funktsional baylanisliliqta bolg`an bo`lekleri to`mendegiler;

– teoriyanin` orayinda turiwshi ha`m basqa barliq bo`lekler baylanislardi ozinen otkeriwshi studentler qalewi;

– sabaqtin` mazmuni payda etip studentler qalewinen tisqari hamme boleklardi ozine xizmet qildiriwshi dastur ham sabaqliq;

– sabaqti tusiniwdi an`satlastiriwshi hamde sabaqti tez ham sipatli otiwine xizmet qiliwshi didaktikaliq materiallar;

–sabaqqa zamanagoy tus beriwshi onin` mazmuni ham tiykarin toliq aship beriwge jardemlesiwshi oqitwdin` texnikaliq qurallari;

– sabaq otiwshi oqitiwshinin` kasiplik iskerlik tayarlig`I degen boleklari.

Oqitiwshi kasiplik iskerliginin` zarur basqishi bul didaktikaliq protsessti rejelestiriw esaplanadi Oqitiwshi kasiplik iskerliginin` zarur basqishi bul didaktikaliq prosess zamanagoy pedagogikaliq texnologiyalardin tiykarin payda etedi. Yamasa ol belgilengen waqit ishinde ta`lim maqsetine erisiw ushin oqiw elementi oqiwshi studentlerge uzatiw jollarin aniqlap beredi.Sonin` menen birgelikte didaktikaliq protsesstin` teoriyaliq tiykarlarin jaqsi bilmesten turip na`tiyjeli zamanago'y pedagogikaliq texnologiyalarin jaratiw mu`mkin emes.

OTI – oqiwshi talaba atqaratug`in oqiw iskerligi;

OI – oqitiwshi isleytug`in u`yretiwshilik iskerligi. Bul formula betinde ju`da arnawli sanalg`an №1 – tsifrlı pedagogikalıq nızam qayt etilip atır: oqiwshitalabalardin` tiykarg`I oqiw iskerligi ha`m og`an say bolg`an ,oqtishinin` o`yreniwshilik iskerliginen tisqari hesh qanday oqitiw protsesi bar bolmaydı.Bul protsess basqishların u`yreniwde aldın joqarıda keltirilgen eki formulani o`z arasalistiriw zarur boladı.Itıbar bersen`iz oqitiw protsessin eki iskerlik tu`rinen oqitiwshinin` u`yretiwshilik ha`m oqishi studenttin` oqiw iskerliginen ibarat. Oqitiw protsessinin` ane sol komponentleri didaktik protsesstin` kiyingi eki basqishi menen bir qiyli ma`ni ka`sip etip,bir qiyli iskerlikti an`latadı.Olardi bir birinen parqi didaktikalıq protsesstegi da`slepki element bul motivatsiyası oqitiwshinin` kasiplik tayarlilig`I ha`m pedagogikalıq qabiyletinne tiyisli tu`sinik esaplanadı.

Pedagogik protsesste oqiwshilardi sabaqqa qiziqtiriw jollari hart u`rli bir qansha o`nimdarli bolg`an metodika bul mashqalali setuatsiyalardi shinig`iw baslanıwında oqiwshilarg`a usinis etiw ya`ki predmet temasin ko`rsete alatug`in arnawli mashqalali tapsirmalar beriliwi lazim. Mashqalali situatsiyalar oqiwshilardin` o`zinde qiyinshiliqlardi aniq ya`ki aniq emes iyelewin sa`wlelendiredi, jan`a bilimlerdi, jan`a usil ham ha`reketlerdi izlep tabiwdi talap etedi. Eger oqiwshidaqiyinshiliqlardi joq qiliw jolların izlew ushin baslang`ish bilimler jetispese ol mashqalali protseslerdi qabil qila almaydı ha`m ta`biyiy sanasında gu`res ha`m qarama qarsiliq protsesi bolmaydı. Joqaridag`ılardan kelip shig`ip bar setuatsiyalardin` 3 ko`rinishin keltiriw mu`mkin:

1 situatsiya ma`lim. Oni sheshiw ushin sog`an uqsas aniq u`lgiler bar boladı.

2 situatsiya uqsas. Bunfday jag`dayda mine usig`an uqsas setuatsiyta menen salistiriw za`ru`r.

3. Aniq emes situatsiya .Bunday setuatsiya ameliy iskerlikte ushramaydı.Onni basqa qandayda u`lgi menen salistiriw imkani joq. Sol sebepten sheshimnin` jan`a metodi8n izlep tabiw kerek boladı.

Mashqalali setuatsiyalar ta`lim maqsetin go`zlep, aldinnan konnstruksiyalanadı ha`m oqitiw protsessinin` ma`limb o`limine kiritiledi. Didaktik protsesstin` motivatsiya

basqishi bolsa mashqalali tapsirmalardi ko`birek sabaqtin` baslang`ish bo`limine kiritiwdi ha`m oqiwshi studentler diqqatin sabaq temasina toliq qaratiwdi talap etedi. Oqiwshida o`z na`wbetinde tanis setuatsiyalardan jan`a mashqalalardi ko`re aliwi, obiektin` taza waziypalarin, obiekt du`zilisini aniqlap aliwi, sheshimler taba aliwi siyaqli do`retiwshilik iskerligin ko`rsete aliwi kerek.

Didaktikalik protsesstin` motivatsiya basqishi oqiwshi studentlerdin` biliw iskerligine kirip ketiwige tezlestiriwge imkan beredi. Bul iskerlikti kerekli aktivlik da`rejesinde uslap turiw ushin oni payda etiw metodlari ha`m usillarin oqiwshi studentler individual jag`dayda tan`lay aliwi kerek.

Sabaq temasin tu`sindiriwde tariyxiy materiallardan paydalaniw ha`m oqiwshi studentlerde ku`shli motivlardin` payda boliwina biliwge qizig`iwin ku`sheytiwge sebep boladi. Biraq oqiw materiyyallarini bayan qiliwg`a tariyxiy jandasiw qosimsha harakterge iye boliwi, tema boyinsha iyelenip atirg`an bilimler sistemasini ishinde logika saqlaniwi kerek.

Ol ya`ki bul temag`a tiyisli qisqa metrajli kino kadr ha`m ku`shli motivatsion derek esaplanadi. Biraq kino sabaq Oqitiwshi ha`m oqiwshilar ortasinda bolatug`in evristik sa`wbet mazmunina sharayat jaratiwi kerek, sonda g`ana oqiwshilarda temani u`yreniwge mu`ta`jlik seziledi ha`m go`zlegen maqsetke erisiledi. Oqitiwshinin` an`lap jetiw kerek bolg`an jag`dayi sodan ibarat, sabaqta motivlardi oqiwshi studentlerde rawajlandiriw tiykarg`i maqset emes, ba`lkim oqiwshi studenttin` biliw iskerligin tezlestiriw qurallaridan biri sanaladi.

Didaktik prossti payda etiwde oqitiwshi oqiw biliw iskerliginin` sho`lkemlestirilgen formalarin ha`m ta`lim mazmunina mas halda tan`lay aliwi kerek. Zamanago`y pedagogik texnologiyalardi proektlestiriwden maqset “ sho`lkemlestirilgen formalar” di tuwri sho`lkemlestiriw esaplanadi.

Belgili, ta`lim diziminde biliw iskerligine auditoriyadag`i (lektsiya, seminar, laboratoriya, oqiw maslaxati, sinaw, imtixan) ha`m auditoriyadan sirrtag`I (u`yde, kitapxanada, tayarliq, proektlew, a`meliyat, do`gerek) shinig`iwlari kiredi.

Pedagogik biliw iskerliginin` tan`lawda to`mendegi sorawlarg`a juwap tabiwi kerek: didaktik protsesstin` qatnasiwshisi kim (oqiwshi student, tin`lawshi) ha`m

qanday basqarilishi kerak oqiw iskerligin oqiwshi basqaradi, avtomatlasqan sinfer ja'rdeminde yaki basqa yaki basqa texnik qurallar ja'rdeminde: kino, diafilim, kompyuter, modeli ta'lim ha'm h.t.b). Didaktik protsess ol yaki bul texnik qurallardin' ja'rdeminde ta'lim mazmunina mas halda u'zliksiz qollaw kerak boladi. Bul jo'nelis zamanago'y pedagogik texnologiyadin' bar boliw sha'rtlerinen biri esaplanadi. Zamanagoy pedagogik texnologiyadin' proektshisi da oni a'meliyatqa ja'riya etiwshisida pedagog esaplanadi, ta'jriybeli pedagoglar tayarlawday kerak sotsiyalliq (ma'mleket) buyurtpasin basqaradi. Bul pedagog oqitiwshisinin' pedagogik sistemasinda tutqan orni neden ibarat?

Oqitiwshi ma'mleket buyurtpasina mas keletug'in ta'lim ta'rbiya maqsetin tashxislaniwshi halda aniq ha'm ko'rsetilgen buning na'tiyjesinde ajratilgan waqit ishinde og'an erisiwdi ta'minleytug'in didaktik protsesslerdi du'ziw ha'm en'iziw haqqinda juwmaq shig'ariw mumkin bolsin

Oqitiwshi belglengen talim maqsetine tuwri keletugin oqiw tarbiyalik protsess mazmunin saralawda pa'nnin' avstraksya bag'analarin ha'm o'zlestiriw Da'rejelerine mas halda itbarg'a aliw kerak.

Oqitiwshi pedagogik sestemanin' ishki elementi sipatinda didaktyk protsessti du'ziw studentler menen tanis bolivi ha'm onin' en' maqul varyantin ha'r bir sabaq temasina baylanisli halda proektlew kerak.

Bul talaplar jedellestiriw ha'm tabiyattan tamoyillari esaplanadi. Jedellestiriw derekleri didaktik ma'selelerdi ma'lim waqit aralig'inda bir qansha tez ha'm joqari da'rejesin hal ete alatug'in didaktik protsessti qollawdi talap etedi. Ta'lim ta'rbiyada jedellestiriw deregin aniqlap beriwshi Derek, oqiwshilardin' ma'lim iskerligin o'zlestiriw na'tiyjeleri esaplanadi. Ekinshiden, Derek oqiw ta'rbiyalik protsessti sonday payda etiwge tiykarlanadi, bunda mu'mkin bolganinsha oqiwshilardin' ken' ko'lemde ta'jriybe iyelewge imkan jaratatug'in ha'm olardin' aqiliy iskerligin rawajlandira alatug'in mexanizim payda bolsin. Oqitiwshi didaktik protsesslerdi a'melge asiriw da oqitiwshinin' samarali formalarnan paydalana aliw lazim.

Bul pedagogik sistemada elementlerdin' ma'lim nizam tiykarinda baylanisli ekenligin bildiredi. Bul baylanislarda paydaliniw ha'm maqul bolg'an sho'lkemlestiriwshilk formalarin tawin' Oqitiwshi pedagogik sistemanin' qatnasiwshisi bolg'an oqiwshinin' ta'lim mazmunin ha'm ta'rbiya ta'sirin qanday da'rejede iyelep atirg'anlig'in en' maqul usillar menen baqlap bariwi lazim. Aling'an informatsiya pedagogik sistemani maqsetke muwapiq ta'rizde basqariw imkaniyatini beredi yaki pedagogik sistemadag'I qaysi elementtin' mazmunin du'zetiwi kerekligin belgilep beredi. Demek didaktik proektlestiriw oqiwshi studentlerdi ta'lim protsessi passiv baylaw bilimlerin tayarlaw halda u'yreniw yadqa tiykarlaniw oqiw materiylarin tiykarin tu'siniwde azat etip aktivbaylanistieradi

Aktiv baylanis bilimlerin shaxsiy iskerlik esabina, shaxsiy intiliw. Qizig'iw. Bilim mu'tajliklerin qandiriwdan na'tiyje sipatinda tu'rlenedi.

Ta'lim protsesside joqari basqishqa ko'terliwde kordeniyatsiya qiliwg'a baylanisli.

Kordiynatsiya ta'limin payda etiw basqariw bahlawdi ta'minlewshi bos derekleri aylang'anda oqiwshi student ta'lim pritsessinde oqitiwshi menen ten' huqli subekt esaplanadi. Ta'limdi oqitiwshi ha'm oqiwshi –talabalar menen birgelikte a'melge asirladi, oqiw ha'm u'yreniw din' ta'lim oliwdin' ma'nisi asadi.

Demek sabaq protsessinde zamanagoy pedagogik texnologiyalardi qollawda u'yretiwdin' maqseti ballari joqari bolip , bul ta'limdi payda etiw protsessi joqarligin ta'miylepg'ana qoymastan balkim sotsiyaliq buyortpasi sipatinda pu'tkil pedagoglastiriw ju'zege keledi. Bul jas awlatti barkamalin kamalg'a keltiriw ushin ta'lim tarbiya protsesslerin zamanagoy pedagogik texnologiyalar menen ta'ynlew za'ru'r esaplanadi.

Zamanagoy pedadagogiklari oqiw protsesslerinde kiritiw din' didaktiyk maqseti ha'm barkamaligi to'mndegilerden ibarat.

1. Pedagogik sho'lkem zamanagoy pedagogik texnologiyag'a tiykarlari menen tanistiriw – leksiya. Adebiyatlar usinis etiw.

2. Zamanagoy pedagogik texnologiyalar tiykarida islewshi pedagogklar sho'lkemin aniqlaw. Bul oqitiwshilarg'a zamanagoy pedagogik texnologiyalardan ko'zde tutilg'an maqsetine jetkiziw.

3. Zamanagoy pedagogik texnologiyalar tiykarinda islewshi bolg'an oqitiwshilardi usi protsesske tayarlaw tiykarinda to'mendegi sho'lkem islerdi a'melge asiriw;

-seminar.

-trening.

individual ma'slahatberiw;

–ko'rgizbelisabaqlarpaydaetiw.

4. Zamanag'oy pedagogikalitexnologiyalartiykarindaislewshilerdin' jumisinbaqlaw, gu'zetiw ha'm analiz o'tkeriw, metodikalik ja'rdemler ko'rsetiw. Olardin' esabatlarin esitip bariw.

5. Zamanago'y pedagogikalik texnologiyalar tiykarinda islewshi oq'tiwshilardin' metodika ken'esinde, pedagogika ken'eslerinde shig'iwlarin payda etedi.

6. Zamanago'y pedagogikalik texnologioyalar boyinsha islewushin za'ru'r didaktikalik materiallar, qurallar xanasin payda etiw.

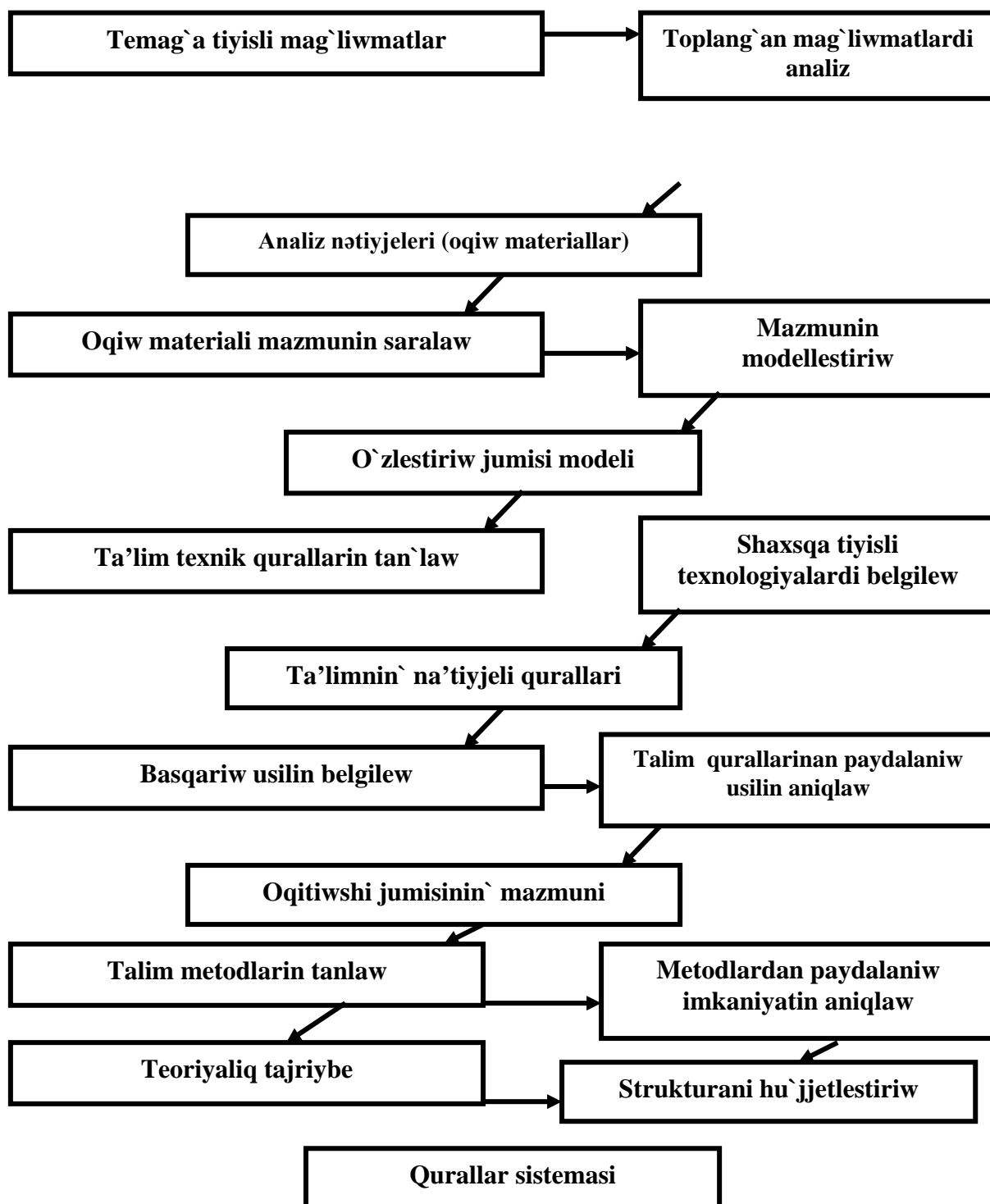
7. Zamanago'y texnologiya boyinsha islewshin' artiqmashiliqlarin oqiwshi-studentler, ata- analar pedagogikalik j amiyet tarepinen qollap quwatlap jariyalap bariw.

8. Aktiv, innovator pedagogtan jamiyetti formalandiriw.

9. Jan'alaniwdin' uziliksizligi dawamlilig'in tamiynlew.

Harbir oqiw orni oz pedagogikalik jamiyatinin' uliwma pedagogikalik tayarlig'I qalew ham qalewlerine muwapiq zamanagoy pedagogikalik texnologiyalardi engiziw strategiyasi ham taktikasin o'zine sa'ykeslestirip rejelestiriw mumkin..

Zamanagoy pedagogikalik texnologiyani ashkar etiw strategiyasi oqitiwshi tarepinen aniq izbe-izlikte amelge asiwi rejelestirilgende qollaniladi. Bul ZPTlardi jariyalaw strategiyasinin' uliwma mazmuni tomendegi koriniske iye:



### **§3. Ka`siplik qa`nigelik pa`nlerin oqitiwda zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardan paydalaniwdin`metodikaliq imkaniyatlari**

O`zbekstan Respublikasinda kasiplik qaniygelik tarawindag`i bilimlerde ja`ne de teren`lestiriw bilimlendiriw sistemasinda studentlerde teren` bilim aliwga` bilimlendiriw haqqindag`i nizamlardi puxta u`yreniwge, ka`siplik qa`nigelik pa`nlerin oqitiwda zamanago`y pedagogikalik texnologiyalardan ken` paydalaniwga jan`a talaplar qoymaqa.

Kasiplik ta`lim sistemasinda ta`lim tarbiya protsessin sho`lkemlestiriwde zamanag`oy pedagogikalik texnologiyalardan paydalaniwdin` to`mendegi za`ruryatlardan kelip shig`adi.

– jahan talaplari darejesinde qanige kadrlar tayarlaw

– bilimlendiriw sistemasina jandasiw ha`m sabaq o`tiw metodlarin tan`law islep shig`iw;

– oqitiwshinin`oqiw protsessinde tutqan orni, bilimlendiriw tarbiyalik protsessine qoyilg`an, erisilgen na`tiyje ha`m t.b.

Albette, ka`siplik qa`nigelik pa`nlerin oqitiwda inter aktiv metodlardan paydalaniwdin` imkaniyatlari u`lken bolip, bunda sabaq o`tiw metodlari bilimlendiriw nizamlari ha`m didaktikalik printsiplerden kelip shiqqan halda tan`lanadi.

Sabaq oqiwshi - talabalarg`a bilim beriwdin` tiykarig`I sho`lkemlik ko`rinishi esaplanadi. Ha`zirgi zaman sabaqlari qanday bolivi kerek? Bu`gingi oqiwshi sabaqta qanday na`tiyjelerge erisiw kerek? Oqiwshi student sabaqtan qanday bilimler alip ketiwi kerek?

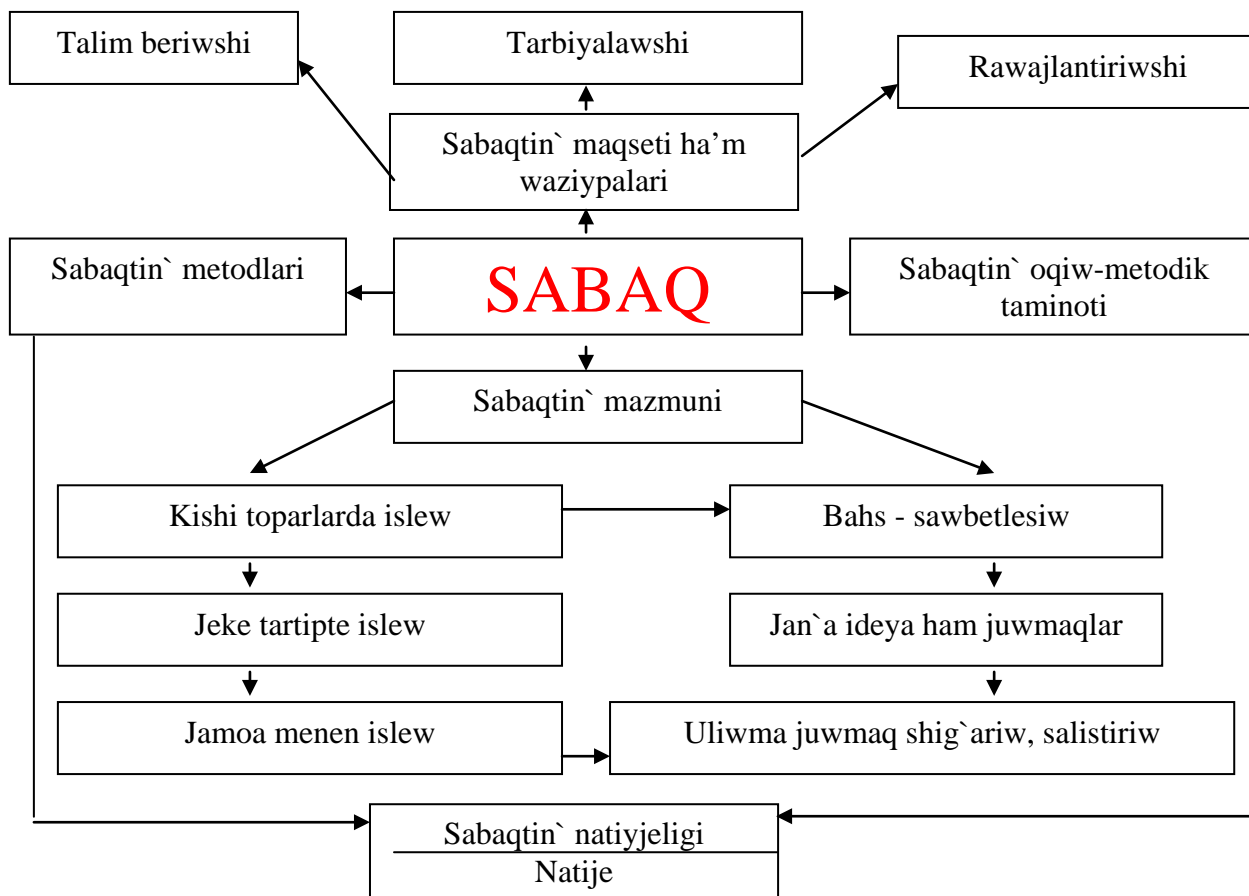
Bu`gingi sabaq oqiwshi studentte do`retiwshi qa`biyletti o`stiriw, aqliy bilimdi ken`eytiw, ilimiy dunya qarasti ken`eytiw ha`m har bir jan`aliqti tuwri qabil qila aliwdi o`zgartiriw kerek. Sonday eken, sabaqta oqitiwshi ha`m oqiwshi student mu`nasebetleri qanday sho`lkemlestiriwi, oqiwshi sabaqta oqiw maqsetlerin amelge asiriw ushin metod ha`m qurallardi tuwri tan`lay aliw ju`da

arnawli a`hmiyetke iye. Bu`gingi sabaqta oqitiwshinin` tiykarg`i waziypasi sabaqti basqariw esaplanadi. Sabaqti basqariw ushin sabaqta oqiw, oqiw-metodikaliq sho`lkemlestiriw toliq boliwi kerek . Oqitiwshi sabaq maqsetlerin tuwri belgilewi kerek. Sabaqta oqitiw waziypalari menen tarbiya waziypalari o`z - ara baylanisli bolip, bul tu`sinikler, pikirler tabiwi natiyjesinde ilimiy dunya qaras ha`m etiqadlar payda etiw u`lken ahmiyetke iye. Sabaqta studentlerdin` erkin do`retiwshilik isleri ushin sharayat jaratiw kerek. Bunin` ushin sabaqlardin` ha`r bir bo`limi ushin o qiw materialin tuwri ha`m aniq tan`law kerek. Dasturiy ta`lim metodlari menen birge dasturiy emes ta`lim metodlarinan - inter aktiv metodlardan paydalaniw sabaq o`nimdarlig`in asiriwdin` arnawli tu`rlerinen biri esaplanadi. Inter aktiv metodlardan paydalang`anda oqiwshi studentlerdin` do`retiwshilik islerine imkan beriliwi juda zarur.

Inter aktiv metodlar oqiwshida erkin pikirlew do`retiwshilik qabiyletin Inter aktiv metodlardan foydalanganda oquvchi-talabalardin` do`retiwshilik jumislarin tu`rlendiriwge xizmet qiladi. Inter aktiv metodlardan paydalang`anda to`mendegi talaplarg`a a`mel qiliw lazim..

- Sabaq oqiw dasturi tiykarinda ta`limiy- tarbiyaliq ha`m rawajlandiriwshi maqset hamde waziypalrdi sheshiwge qaratilg`an boliwi lazim.
- Sabaq maqsetleri ameliyattag`I tajriybelerge tiykarlanip metodlar qollang`anda toliq hal qiliniwi lazim.
- Metod barkamal shaxsti tarbiyalaw mezanlarina tiykarinan adep ikram miyarlarina say keliwi lazim.
- Metod payda etiw logikaliq izbe izlikke iye boliwi kerek.
- Inter aktiv metodlardan paudalang`anda didaktik printsiplerge amel qiling`an halda en` kem waqit sariplawg`a erisiw kerek.

Inter aktiv metodlardan paydalanip sabaq o`tkende oqiwshi studentlerdin` oz aldina ha`m o`zine say qa`siyetleri toliq bayan boladi. Olar do`retiwshi jumislar isleydi, berilgen problema u`stinde qosimsha derekler ha`mde o`z gu`zetiwlari tiykarinda juwmaqlawlar shig`aradi. Inter aktiv metodlardan paydalanip payda qiling`an sabaq qurilisi to`mendegi tu`rlerge iye



To`mende “Pedagogika” pa`ninen “Axloq tarbiyasi mazmuni” temasinda 3X3 texnologiyasi tiykarinda o`tkizilgen sabaqtan misal keltimiz.

Intizamliq bul:

- shaxs iskerligi, ta`rtiplilik, insan ziyneti
- Nizam – qag`iydalar jiyindisi, is ha`reketler jiyindisi, go`zzalliq sezimi;
- A`deplilik bursh; an`li mu`na`sebet; aqil parasat;

Ta`riyp: intizamliliq sahxs iskerligi bolip, ma`lim ta`rtip qag`iydalarg`a an`li tu`rde boysiniw ha`m go`zzal minez iyesi boliw.

Watan su`yiwshilik bul:

-watan aldindag`I juwapkeshilik; watan keleshegi ushin u`les qosiw; pidayiliq;

-hadalliq; xaliq iygiligi ushin jasaw;xaliqqa payda keltiriw; millettek sadiqliq;

-insanpa`rwa`r boliv; janku`yerlik;

Ta`riyp: wanat su`yiwshilik watan aldindag`I bursh ha`m juwapkershilikti seziw, og`an sadiqliq ha`m payda keltiretug`in shaxs sipati

Ja`ma`a`tshilik bul;

-quramdag`i ha`r bir shaxstin` pikir inabatqa aliw;

-ta`rbiya printsipi; oqiwshi-talabalardi birlestiriw; bir maqsette ha`reket etiwshi insanlar topari.

-ja`ma`a`tte ta`rbiyalang`an shaxslar jiyindisi; birgeliktegi ha`reket;

-ma`lim u`rp a`detlerge iye adamlar topari;

Ta`riyp ja`ma`tshilik bul- aktivlik, sho`lkemlestiriwshilik, umtiliwshiliq qa`siyetlerine iye boliv.

Bul sabaqta oqiwshi talabalar ja`ma`tshilik, watan su`yiwshilik, intizamliliq kibi tu`siniklerdi o`zleri jeke ta`rtipte ha`m kishi toparlar menen islep, ta`riypler shig`aradi. Pedogoikadan “bilimlendiriw formalari” temasindag`I ‘jelpigish” texnologiyasi tiykarinda o`tkizilgen sabaqdan bir ko`rini keltiremiz.

6-forma

Ta`lim formalari					
Individual		Sabaq		Da`stu`rlik emes	
Abzallig`i	kemshiligi	Abzallig`i	Kemshiligi	Abzallig`i	Kemshiligi
Oqiwshi talaba tapsirmani an`li tu`rde orinlawg`a u`yreniledi.	oqitiwshi oqiwshi menen ha`r ku`ni isley almaydi	Oqiwshilardi ko`pshilik bolipislewge u`yretedi.	Oqiwshilardi n` barlig`I temani teren` o`zlestire almaydi	Oqitiwshi izlenedi, jan`aliq jaratadi	Bir fomani ekinshi ma`rte qaytalap bolmaydi
O`z betinshe o`z u`stinde islewge u`yrenedi	O`z pikir o`z ozgelerde joqari qoyadi.	Sabaq aniq maqsetlerdi a`melge asiradi.	Oqiwshilardi n` bilim bir qa`lipke salip qoyadi	Oqiwshilardi n` umtiliwshan`lig`ibilmiligi artadi	Oqiwshilardi n` diqati bo`linedi.

O`zi qiziqan tema boyinsha ko`birek bilimge iye boladi	Oqiwshilar zerigedi ha`m sharshaydi birgeliklik jog`aladi	Oqiwshilar din` ruwxiy ko`z qarasi rawajlanadi	Ha`r bir oiwshi menenayriqsh a islew imkaniyati joq	Oqitiwshi ha`m oqiwshi do`retiwshiligi rawajlanadi	Sabaq rejisi buzilsa aniq na`tiyjege erisip bolmaydi.
Miynetsu`yi w shilikke u`yrenedi		Sabaqta ta`rtip intizamg`a u`yrenedi	Waqit qatan` belgilengen	Berilgen bilimlerdin` bekkemligi ta`minlenedi	Metod qa`te tan`lansa oqiwshilard in `psixologiy asina jaman ta`sir ko`rsetedi.
Aqilli pikirlew qa`bilieti du`nyaqaras i rawajlanadi		Ja`ma`a`tshilik bolip miynet etiwge u`yrenedi		Sabaq toliq o`z maqsetleri n a`melge asiradi	
		Sabaq qatan` keste tiykarinda belgilengen waqitta o`tkiziledi.		Oqitiwshi ha`m oqiwshilard in` miynetsu` ygishligi ha`m qizig`iwshilig`I artadi	

Juwmaqlap aytqanda, bilimlendiridind` ha`r 3 formasi o`z waqtinda tuwritan`lansa, oqiwshi-studentlerge tamamlang`an ha`m toliq bilim beredi, olardind` du`nya qarasin rawajlandirip, aqiliy qa`biliyetlerin o`stiredi. Da`stu`riy ta`lim formasi oqiwshi-studentlerdin` do`retiwshilik qa`biliyetlerin rawajlandiridawda ayriqsha orin tutadi.

### **3.1. Zamanago`y pedogogikaliq texnologiyalar tiykarinda oqiw protsessin proektlestiriw**

Ha`zirgi ku`nde ta`lim protsessinde interaktiv metodlar, innovatsion texnologiyalar, pedogogikaliq ha`m informatsiyaliq texnologiyalardi oqiw protsessinde qollawg`a bolg`an qizig`iwshiliq, itibar ku`nnen-ku`nge ku`sheyip barmaqta. Bunday boliwinin` sebeplerinen biri, usi waqitqa deyin da`sturiy ta`limde oqiwshi-studentlerdi tekg`ana tayar bilimlerdi u`yreniwge u`yretilgen bolsa, zamanago`y texnologiyalar olardin` iyelep atirg`an bilimlerin o`zleri izlep tabiwina, o`z betinshe u`yrenip, analizlewine, ha`tte juwmalardi da o`zleri keltirip shig`ariwg`a u`yretedi. Oqiwshi iskerligi bul protsesste shaxstin` rawallaniwi, ilim aliwi ha`m ta`rbiyalaniwina sharayat jaratadi, usinin` menen bir qatarda basqariwshi, bag`darlawshi waziypalardi orinlaydi.

Ta`lim texnologiyasi – ta`lim sistemasin konseptual tiykarlarina da`likeltiriwden, maqsetlerdi qoyiwdan, na`tiyjelerdi rawajlandiriwdan, oqiw materiyalin tan`law ha`m strukturalastiriwdan ta`lim modelin tan`lawdan baslap olardi a`melge asiriwg`a deyin, olardin` optimalliq ha`m o`nimdarliliq da`rejesin proektlestiriwdi o`z ishine aladi.

Zamanago`y pedogogikaliq texnologiyalar ha`m pedagog sheberligine baylanisli bilim, ta`jiriybe ha`m interaktiv metodlar oqiwshi-studentlerdi bilimli, jetik ta`jiriybege iye boliwin ta`minleydi. Innovatsion (inglizshe innovation) - jan`aliq kiritiw, jan`aliq. innovation texnologiyalar pedogogikaliq protsess ha`mde oqitiwshi ha`m oqiwshi-studentler iskerligine jan`aliq, o`zgerisler kiritiw bolip, oni a`melge asiriwda tiykarinan interaktiv metodlardan toliq paydalaniladi. Interaktiv metodlar – bul topar bolip pikirlew dep ju`ritiledi, yag`niy pedogogikaliq ta`sir etiw usillari bolip, ta`lim mazmuninin` quram bo`lekleri esaplanadi. Bul metodlardin` o`zine ta`nligi sonda, olar tekg`ana pedagog ha`m oqiwshi studentlerdin` birgeliktegi iskerligi arqali a`melge asiriladi.

Bunday pedogogikaliq birge islesiw protsessi o`zine ta`n bolip, olarg`a to`mendegiler kiredi:

- oqiwshi-studenttin` sabaq dawaminda itibarsiz bolmawi, o`z betinshe pikirlewdi, do`retiw ha`m izleniwge ma`jbu`r etiw:

- oqiwshi-studentti oqiw protsessinde bilimge bolg`an qizig`iwshiliqlarin u`zliksiz tu`rde boliwin ta`minlewi:

- oqiwshi-studenttin` bilimge bolg`an qizig`iwshiliqini o`z betinshe tu`rde ha`r bir ma`selege do`retiwshilik jantasqan halda ku`sheytiwi:

- pedagog ha`m oqiwshi-studenttin` ha`miyshe birge islesiwdegi iskerligin payda etiw.

Zamanago`y pedogogikaliq texnologiyalardin` en` tiykarg`i negizi bul oqitiwshi ha`m oqiwshi-studenttin` birgelikte belgilengen maqsetten kepillengen na`tiyjege erisiwi ushin tan`lang`an texnologiyalarina baylanisli, yag`niy oqitiw protsessinde, maqset boyinsha kepillengen na`tiyjege birgeliktegi eriswleri ushin tan`lang`an texnologiyalarina baylanisli, yag`niy oqitiw protsessinde, maqset boyinsha kepillengen na`tiyjege eriswde qollanilatug`in ha`r bir ta`lim texnologiyasi oqitiwshi ha`m oqiwshi-student ortasinda birge islesiw iskerligin sho`lkemlestire alsa, oqiw protsessinde oqiwshi-studentler o`z betinshe pikirley alsa, do`retiwshilik isley alsa, izlense, analiz qila alsa, o`zlerine, toparg`a, topar bolsa olarg`a baha bere alsa, oqitiwshi olardin` bunday iskerligi ushin imkaniyat ha`m sharayat jarata alsa, ana usi oqitiw protsessnin tiykari esaplanadi. Ha`r bir sabaq temasi, oqiw predmetinin` o`zine ta`n texnologiyasi bar, yag`niy oqiw protsessindegi pedogogikaliq texnologiya - bul jeke ta`rtiptegi protsess bolip, ol oqiwshi-studenttin` mu`tajliklerinen kelip shiqqan jag`dayda bir maqsetke bag`darlang`an, aldinnan proektlestirilgen ha`m kepillengen na`tiyje beriwine qaratilg`an pedogogikaliq protsessdir.

Yag`niy zamanago`y pedogogikaliq texnologiyalardin` xislati sonda, og`an qoyilg`an maqsetke erisw kepilligin beriwshi oqiw protsessi rejlestiriledi ha`m a`melge asiriladi. Shinig`iwdin` jaqsi o`tiwinin` 80 protsenti oqiw protsessin duris proektlestiriw ha`m oni a`melge asiriwg`a baylanisli.

Oqiw protsessin proektlestiriw to`mendegi 3 basqishtan ibarat:

- oqiw maqsetlari ha`m na`tiyjelerin belgilew;

- na'tiyjeler tiykarinda baqlaw tapsirmalari ha`m bahalaw usillarin islep shig'iw;

- oqiw protsessinin' texnologik kartasi (sabaq islemesi kartasi)n islep shig'iw.

Oqiw protsessin proektlestiriwde ta`lim mazmunin, maqsetin, o`tilip atirg'an na'tiyjeni duris belgilew, ta`lim metodlari, formalari ha`m quralların tuwri tan`law, oqiwshi-studentlerdin` bilim, ko`nlikpe ha`m ta`jriybelerin bahalawdin' aniq usillarin aldinnan islep shig'iw, shinig'iwg'a ajratilg'an waqit ishinde olardi tuwri a`melge asiriw ha`m bir-biri menen uyg`inlasiwina itibardi qaratiw maqsetke muwapiq.

Maqsetti a`melge asiriw ha`m kepillengen na'tiyjege erisiw, ha`m oqitiwshi, ha`m oqiwshi-studenttin` birge islesiwdegi iskerligi ha`m-de olar qoyg`an maqset, mazmun, metod, forma, qural, yag`niy texnolo-giyaga baylanisli.

Zamanago`y ta`lim texnologiyasi to`mendegi elementlerden quralg`an:

1. Ta`lim beriwshi;
2. Ta`lim aliwshi;
3. Ta`lim formalari;
4. Ta`lim maqseti;
5. Ku`tilip atirg`an na'tiyje;
6. Ta`lim metodlari;
7. Ta`lim qurallari;
8. Baqlaw ha`m bahalaw.

Elementlerden en` tiykarg`isi maqset ha`m ku`tilip atirg`an na'tiyjeler.

Oqiw maqseti- bul belgili ta`lim protsessin aqirında ta`lim aliwshi ta`repien o`zlestiriliwi, yag`niy payda qiliniwi kerek bolg`an bilim, is-ha`reket penen baylanisli bolg`an a`meliy tapsirmani orinlay aliw sheberligi, jeke paziyletleri ha`m minezin belgileydi. Oqiw maqseti ha`m na'tiyjelerdi belgilewde aniq o`lshenetug`in, real a`melge asiriladigan, erisiw mu`mkin bolg`an imkaniyat inabatqa alinadi.

Oqitiwshi ha`m oqiwshi studenttin` maqsetten na`tiyjege erisiwde qanday texnologiyani tan`lawlari olar qa`lewinde, sebebi ha`r eki ta`reptin` tiykarg`i maqseti aniq: na`tiyjege erisiwga qaratilg`an, bunda oqiwshilardin` bilim saviyasi, topar karakteri, sharayatina qarap isletiletug`in texnologiya tan`lanadi, ma`selen, nati-jege erisiw ushin ba`lkim, kompyuter menen islaewi lazim, ba`lkim film, tarqatpa materiyal, sizilma ha`m plakatlar, tu`rli a`debiyat-lar, axbarot texnologiyasi kerek bular oqitiwshi ha`m oqiwshi – studentga baylanisli.

Demek, oqitiw protsessin aldinnan proektlestiriw za`ru`r, bul protsesste oqitiwshi oqiw predmetinin` o`zine ta`n ta`repin, orin ha`m sharayatni, oqitiwdin` texnik qurallari (WTV)ni tiykarg`isi, oqiwshi-studenttin` imkaniyati ha`m mu`ta`jlikini ha`mde birge islesiwdegi iskerligin payda ete aliwin esapqa aliwi kerek, usinda g`ana kerekli kepillengen na`tiyjege erisiw mu`mkin. Na`tiyje bolsa bahalaniwi za`ru`r, oqiwshi-studenttin` bilimin bahalaw u`zliksiz “Neni bahalaw kerek?” degen soraw menen baylanisli.

Bug`an “oqitiw ha`m u`yretiw maqseti ha`m waziypalarina eriskenlik da`rejelerin bahalaw” dep juwap beriw za`ru`r. Bul halda maqset oqitiwshinin` iskerligine qaratilg`anligi (u`yretiw, tu`sindiriw, ko`rsetiw, aytip beriw ha`m basqada), waziypalarg`a bolsa bolsa (ingliz a`debiyatina tiykarlanip) u`yretiw na`tiyjeleri kiritilgenligi paydalirraq. Demek, waziypa –bul oqiwshi-studentler a`weli bilmeytug`in ha`m orinlay almaytug`in bilim ha`m ha`reketin sabaqlardi tin`lag`annan son` biliwi ha`m orinlay aliwi.

Eger waziypalar aniqlang`an bolsa, onda oqiw na`tiyjelerin aniqlaw ushin baqlaw tapsirmalarin du`ziw lazim. Bular awizeki, jazba, baqlaw sorawlari ya`ki test boliwi mu`mkin.

Ta`lim aliwshilardi bahalawda mezonli bahalaw formasinan paydalaniladi. Usi bahalaw-bahalaniwshinin` ta`lim protsessinde qolg`a kiritilgen na`tiyjelerin bilim, ko`nlikpe ha`m ta`jiriybelardi aldinnan belgilengen oqiw maqsetleri tiykarinda islep shig`ilg`an, ha`mme ushin uliwmalig ha`m birdey mezonlarg`a ko`re salistiriw ha`m o`lshewden ibarat bolg`an bahalaw formasi. Bahalawnin` bul formasinda ta`lim aliwshilar haqiyqiy, bahalanadi ha`m ku`shli toparlardi jaqsirraq

pariqlaw imkani jaratiladi. Qisqa qilib aytqanda, oqiwshi-studentti bilimlendiriwidin` orayina alip shig`iw za`ru`r.

Oqitiwshi ha`r bir sabaqti yaxlit halatta ko`re biliwi, uag`niy ta-savvur etiw ushin bolajaq sabaq protsessin proektlestirip aliwi kerek. Bunda oqitiwshiga ol ta`repien bolajaq sabaqti texnologik kartasin du`zip aliwi ahimiyetke iye, sebebi sabaqtin` texnologik kartasi ha`r bir tema, ha`r bir sabaq ushin oqitilip atirg`an predmet, pa`nnin` o`zgesheliginen, oqiwshi-studentlerdin` imkaniyati ha`m mu`ta`jlikidan kelip shiqqan halda du`ziledi. Bunday texno-logik kartani du`ziw an`sat emes, sebebi bunin` ushin oqitiwshi pedagogika, psixologiya, jeke metodika ha`m axbarot texnologiyalarinan xabardar boliwi, sonday aq, ju`da` ko`p metodlar, usillardi biliwi kerek boladi.

Ha`r bir sabaqti ren`-beren`, qizig`arli boliwi, aldinnan puxta oylap du`zilgen sabaqtin` proektlestirilgen texnologik kartasina baylanisli. Sabaqtin` texnologik kartasin qanday ko`riniste ya`ki formada du`ziw, bul oqitiwshinin` ta`jiriybesi, qoyg`an maqseti ha`m qa`lewine baylanisli. Texnologik kartani du`ziw oqitiwshini sabaqtin` ken`eytirilgen konspektin jaziwidan azat etedi, sebebi bunday kartada sabaq protsessin` barliq qirlari o`z ko`rinishin tabadi.

Demek, oqiw protsessin` texnologik kartasi sabaq protsessindegi iskerligin proektlestiriw, sabaq mazmunin bayitiw ha`m ta`lim o`nimdarlig`in asiriw, ma`selen:

Pa`n: zamanago`y pedogogika tiykarlari

Tema: ta`lim protsessin proektlestiriw

Tema maqseti: oqiwshi-studentlerden ta`lim protsessin zamanago`y pedogogikaliq texnologiya ha`m didaktik proektlestiriw tuwrisinda da`slepki bilim ha`m ko`nlikpelerdi formalandiriw.

Ku`tilip atirg`an na`tiyje:

- \* temanin` a`hmiyetin tu`sindire aliw;
- \* didaktik protsessti sho`lkemlestiriwde zamanago`y pedogogikaliq texnologiyalar tiykarinda oqiw protsessin proektlestiriwdi aytip bere aladi;
- \* parallel ha`m izbe iz baylanis arasindag`i parqlardi aytip bere aladi;

\* tayanish so'zlerdi ko'rsetip bere aladi;

\* o`zi temani analiz qila aladi.

Temani u'yreniw ushin ajratilg'an waqit:

(80 minut)

Oqitiw ha`m u'yreniw strategiyasi:

trenin` formasi ha`m interaktiv oqitiw usillaridan paydalaniv.

Resurs (sabaq ushin za`ru`r bolg`an buyimlar):

Sabaq tu'ri: birgelikte u'yreniw.

Sabaq juwmag'i

TEKNOLOGIK KARTA (SABAQ REJESI):

Shinig'iw basqishlari	Shinig'iw mazmuni		Qural	Metod
	Ta'lim beriwshi	Ta'lim aliwshi		
Baslang'ish bo'lim 3minut	oqiwshi studentlerdi sabaqqa tayarlig'in tekseriw, ma'nawiyat minutin o'tkeriw	Esabat beredi		Awizeki
Temaga kiriw 5minut	Temanin' ati , maqseti ha'm ku'tilip atirg'an na'tiyjeni bayan etiw.	Piker bildiredi.	Jaziw taqtasi tema da'pter ha'm sabaqliq	Awizeki
Mag'liwmat beriw 10minut	Tema haqqinda mag'liwmat beriw (reje tiykarinda)	Tin'laydi	Ko'rgizbe qural Kodoskop, kompyuter	lektsiya
Mag'liwmatl ardi bekkemlew 3minut  Taqdimotga tayargarlik 35 daqiqa	Tapsirmani tu'sindiriw.Oqiwshi-studentlerdi kishi toparlarga bo'liw ha'm olarg'a tapsirmalar beriw: (Baqlaw sorawlari tiykarinda).  Bahalaw formalarin islep shig'iw: Mazmun dizayn	kishi toparlarda jumis alip bariw; Sorawlarg'a juwap beriw	Plakat, plamaster, marker,aq qag'azlar, lektsiya	A`meliy  Klasster Pinbard  FSMU
Marapatlaw 15 minut	Qatnasiwshilardan aling'an juwaplardi analiz qiliw ha'm qosimsha mag'liwmatlar beriw.Oqiwshi studentlerden tuwilg'an sorawlarga juwap beriw.	Marapatlaw:  Tu`sinbegen sorawlardi soraydi.		Ba`seki
Shinig`iwg`a jumaq jasaw 4-minut	Temani uliwmalastiriw,uyge tapsirma beriw ha'm sabaqqa juwmaq jasaw			Awizeki

Demek zamanago`y pedagogikaliq texnologiyalardin` mazmuni sonnan ibarat og`an qoyilg`an maqsetlerge erisiw kepillik beriwshi oqiw protsessin rejelestiredi ha`m a`melge asiriladi.

Ta`limdi texno logiyalastiriwdin` tiykarin,ta`lim protsess o`nimdarlig`in asiriw maqsetinde ta`lim aliwshilardi berilgen sharayatta ha`m ajratilg`an ha`m waqit aralig`inda proektlestiriw oqiw natiyjelerine erisiwlerdi kepillew maqsetinde toliq basqariw ideyasın payda etedi.

Bunday jandasiwdin` mazmuni,ta`lim protsessin dizimlestiriwden oni aniq rasmiylastiriw ha`m detallari boyınsha aniq elementlerine bolip,tan`law ja`rdeminde maksimal tu`rlendiriwden ibarat.

#### **§4. Tarbiyaliq protsessin tarbiyaliq protsesslerde paydaetiwdin' zamanagoy pedagogikalıq texnologiyalar tiykarındaj andasıw**

Mamleketimizde alıp barılıp atırǵan jumıslar protsessin basqarıwdın' demokratiyalıq ham bazar ekonomikasına otıw sonday-aq talım asirese tarbiya maqseti ham usıllarınin' janalanıw mektep joqar iorta arnawlı talım sistemasında oqıtıwshı studentlerdin' manawiy korinisin putkilley ozgertirip jiberdi. Endi aldınnan belgilengen dastırge otıw boyınsha jaslardı tarbiyalaw hawaqiti ottı. Hazırǵı waqıtta shaxstı payda etiw ushin jamiyetti rawajlanıwinin' turli amiyetli siyasiy tendensiyalari menen tarbiyalaw tiykarında amelg asiriladi.

Tarbiya jumıslarınin' anıq maqsetin belgilew bul talım orni pedagogik topari pedagogik mazmunin anıqlaydı.

Talım tarawındaj'ı birlikti nazerde tutadı:

- Talım protsessi;
- Sabaqtan tisqari iskerlikte;
- Sotsiallıq omirde.

Tarbiyaliq sistemanin tiykarg'i ideasi shaxs rawajlanıwinin` maqsetke qaratılǵ`an halda basqarıw. Bunin` ushin bolsa jaqs isharayatlar jaratılıwi ha`m avtoritarizmnen bas keshiwi kerek. Bizin` oyimiz habirge islesiw pedadogogikasi payda boladı. Birge islesiw pe ogogikasınin` mazmuni jaslardın` o`z ku`shine bayanlawshı mu`na`sebetler ja`rdeminde og`an tan`law erkinligin beredi. Demek bunda pedogogik topar ta`repinen oqıwshı – studentlerdin` o`z-o`zin belgilew, jeke iskerligin ko`rsetiw iushin na`zerde tutilg`an . yag`niy olar o`z aldına qoyg`an ha`m og`an erisiw jolların belgilewde, o`z iskerligin basqarıw usılların tan`lawdada erkin boladı. Oqıtıwshı og`an tek basshiliq etip, jol joba ko`rsetip turadı.

Ta`rbiyaliq sistemanin' en' tiykarg'i qurawshilarınan biri- bul shaqstin' do`retiwshilikke, adamgershilikke, o`zin qa`dirley biliwi ha`m o`zgelerdi hu`rmet etiwge urınadı.

Ta'rbiyaliq sistema tiykarina adamgershilikli psixologiya ha'm pedagogika derekleri qoyiladi. Zamanago'y pedagogic texnologiyalar tiykarinda ta'rbiyaliq jumislardi qurawdin' aldin'g'i bag'darlari to'mendegiler esaplanadi:

Oqiwshi - studentlerdin' qizig'iwu-qa'lewine qarap oqiw orinlarinda ha'm onnan shette sho'lkemlestirilgen ha'r tu'rli sho'lkemlerge u'ndew.

Oqiwshi - studentler qatnasiwindag'i turaqli tu'rde ha'r qiyli ruwqiy ha'm ag'artiwshiliq jarislar o'tkiziw;

- Pa'n do'gerekleri, texnik bag'dardag'I do'gerekler ha'm a'meliy do'retiwshilik mazmunin o'zgertiw;

- A'debiy-estetik birlespelerdi sho'lkemlestiriw ha'm rawajlandiriw.

- Sport, a'skeriy watan su'yiwshilik jumislarin rawajlandiriw, salamat turmis ta'rizi ta'jiriybesin payda etiw;

- Oqiw orinlari iskerligin demokratlastiriw tiykari sipatinda o'z-o'zin basqariwdi rawajlandiriw;

- Oqiw orinlari ma'deniy ha'm ruwqiy jumislar boyinsha orinbasar, topar basshisi, economist-pedagoklar, ta'rbiyashilar, oqiwshi-student jaslardi ta'rbiyalawda tiykarg'I formalar esaplanadi. Olar oqiwshi student jaslardin' individual qa'siyetlerin, turmis sharayatin u'yrenedi ha'm analiz etedi, oqiwshi-studentler jiynag'inin' rawajlaniwi haqqinda boljaydi, olardi shaqs sipatinda o'z-o'zin belgilewge ja'rdem beredi.

Oqiw ta'rbiya protsessinde ju'rgiziletug'in tiykarg'i hu'jetlerden biri bul oqiwshi-studentlerdin' psiqologik pasporti-xarakteristikasi bolip tabiladi. Oqiw orinlarinda ha'r bir oqiwshi-studentlerdin' psixologik pasporti boliwi sha'rt. Onin' turaqli tu'rde toltirilip bariliwi ta'rbiya barisinda qatnasiwshi ha'r qanday shaxs (ruwqiy-ag'artiwshiliq jumislari boyinsha rector yamasa director orinbasari)topar basshisi, professor –oqitiwshilar, ta'rbiyashi oqiwshi-studenttin' reflektiv ma'deniyatin asiriwg'a xizmet qiladi.Pasport xarakteristikada ko'rsetiletug'in mag'liwmatlar u'sh derek: gu'zetiw oqiwshi-studentler menen sa'wbetlesiw hu'jjet(jeke delolar, meditsina ko'rigi, kartalar,jurnallar h.t.b)lar menen test sorawlari, treningler o'tkiziliwi arqali alinadi.

Ta'rbiyaliq orinlarda sheshiwdegi qiyinshiliqlar oqiwshi-student jaslaridin' o'spirin jasi menen baylanisli problemalar, olardin' fizikaliq ha'm ruwqiy o'zgesheligi ,jaslaridin' toparlari g'alaba xabar qurallarinin' oqiwshi-student jaslaridin' minez qulqina ta'sirin jaritiw menen belgilenedi. Bunday sirtqi o'spirimlerge ta'sir ko'rsetiwi tuwrali basekinin' ku'sheygenliginde na'zerden shette qaldirip bolmaydi. Bunda ,gumansiz professor oqitiwshilar, topar basshilari, ata analar, oqitiwshilar, ta'rbiyashilar jen'iske erisiwi sha'rt. Ta'lim ta'rbiya mashqalalarinda oqiwshi – student jaslaridin' ata-analari menen islewge u'lken orinajiratiladi. Ata-analar menen ta'lim ta'rbiya mashqalalarinda turaqli tu'rde psixolog sa'wbetlesedi ha'm ma'sla'hatlesedi. Sonin' ushi ata-analar lektoriyalarin turaqli tu'rde jolg'a qoyiwi a'hmiyetli. Pedagoglar, huqiqi qorg'awshi organlardin' adamlari ha'm basqalar qatnasiwinda ma'jlisler sho'lkemlestiriw jaqsi na'tiyje beredi.

Oqiwshi-studentlerge ta'rbiya beriwde ha'm olar shaxsin rawajlandiriwda o'zbek tili ha'm a'debiyatinin' ta'rbiyalawshi imkaniyatidan paydalaniw u'lken a'hmiyetke iye. O'zbek a'debiy tili ha'm badiiy a'debiyat ta'sinde oqiwshi-student jaslaridin' shaxsin rawajlandiriwdin' o'zine say ta'repi sonnan ibarat, bunda olar iskerlik qa'biyletin ,barliq ruwqiy imkaniyatlarin ko'rsetiw imkaniyatini aiye boladi. Bunnan basqa topardin' jaqsi jumislari metodikasi boyinsha ta'rbiyaliq ta'dbirler o'tkiziw oqiwshi-studentlerdin' aqiliy imkaniyatlarin asiradi. Topardin' jaqsi jumislari degende oqiw orinlarinda ha'r tu'rli temalar boyinsha ha'r tu'rli ma'jlisler jiynalishlar, ta'dbirler, ma'nawiy ruwqiy jumislardi sho'lkemlestiriw tu'siniledi. Sonin' menen birge, oqitiwshi ha'm oqiwshi-studentler qatnasiwinda tu'rli birlespe yaki ja'miyetshilik sho'lkemleri du'zilip, islep shig'alg'an nizamlar tiykarinda ta'dbirler o'tkiziw maqsetke muwapiq. Keyingi waqitlarda jan'a ilg'or ta'rbiya koseptsiyalari ha'm texnologiyalari payda bolmaqta.

Joqarida atap o'tilgenindey, bu'gingi ku'n ta'lim ta'rbiyasinin' tiykarg'I waziypasi oqiwshi-student shaxsin kamal taptiriw. Usi ma'niste aytiw mu'mkin, oqiw orinlarin pitkeriwshiler shaxsinin' modeli" kadrlar tayarlaw milliy da'stu'ri"inde ha'mde ha'r bir aniq toqiw orinlarinin' maqset ha'm waziypalarinda

o'z sa'wleleniwin tapqan. YUNESKO nin' "Jan'a min' jilliqta"atli daklatinda bolsa ta'lim ta'rbiya waziypasi to'mendegishe bo'linedi:

- Oqitiwdi u'yretiw;
- Jasawg'a u'yretiw;
- Birgelikte jasawg'a u'yretiw;
- Miyet etiwge ha'm pul tawiwg'a u'yretiw.

Bizlerdin' oyimizda, oqiwshi-studentlerdin' ta'lim ta'rbiyasi tuwrisinda usi maqsetler ha'zirgi zaman ushin istiqbolli esaplanadi. Haqiqatindada, ta'riyalaw texnologiyalaeri haqqinda watanimiz pa'ni ha'm oni a'meliyatta jeterli da'rejede u'lken ta'jiriybeler toplang'anlig'in atap o'tiw za'ru'r. Demek ruwqiy miyras ha'm onin' na'tiyjesi ularoq, ruwqiy kamolot-maqsetke erisiw isenimi desek qa'te bolmaydi.

Ha'r qanday jas awladti aldinnan belgilengen streotipler tiykarinda payda etiw waqti o'tti. Ha'zirgi waqitta oqiwshi-studentler ja'miyet rawajlaniwinin' sotsial-ekonomikaliq ha'm siyasiy btendensiyalari menen tanistirip bariw juda' a'hmiyetli. Bul olardin' o'z o'mir jolin erkin tan'lawg'a imkaniyat jaratadi. Demek, jan'a maqsetlerge tiykarlang'an halda oqiw-ta'rbiya protsessin qurawshi usillarida o'zgeredi.

Oqiw orinlarinda zamanago'y pedagogic texnologiyalar tiykrinda ta'dbirlerdi sho'lkemlestiriw (usillarida) ha'm o'tkiziwdin' uliwma derekleri to'merndegiler esaplanadi:

- Ruwqiy-ag`artiwshiliq bag`dari;
- Uliwma ruwqiy mazmun;
- Logikaliq juwmaqlang'anliq, ta'dbirlerdin' ayqinlig'i ha'm ideyag'a boysing'anlig'i;
- Sezimtal ren'-baren'lik;
- Biliw ha'm jaratiwshiliq tiykarlarinin' birligi;
- Qatnasiwshilardin' uliwma ma'deniyatin asiriwdi ta'miynlew;

- Ta'dbirde qatnashiwdin' ammobiyligi, yag'niy og'an oqiw orinlarinin' barliq oqiwshi-student jaslarin jalp etiwge ha'reker etiw..

Oqiwshi-studentler menen sabaqtan tisqari shinig'iwlar ha'm sa'wbetler o'tkiziw olardin' fizikaliq ha'm ruwqiy rawajlaniwi ha'm ta'lim ta'rbiyasi ushin a'hmiyetli, ko'p hallarda bolsa, sheshiwshi a'hmiyetke iye boladi. Ta'rbiyalıq jumislar sabaqtan tisqari iskerlik bolip, ta'rbiyalaw oqiwshi-student jaslarin' jumislarin sho'lkemlestiriw bolip; esaplanadi.

Haqiqatindada, zamanago'y pedagogic texnologiyalardan paydalanıw ta'rbiyalıq jumislarada u'lken na'tiyje beredi.

Texnologiya- bul shaxsti oqitiw, ta'rbiyalaw ha'm marapatlaw nizamlarin o'zine ja'mleytug'in ha'm juwmaqlawshi na'tiyjesin aqlaytug'in pedagogic iskerlik esaplanadi.

Zamanago'y pedagogic texnologiyalarda proekt usillarinan ken' paydalanilmaqta.. Proekt tiykarında o'tkiziletug'in ruwqiy-ag'artiwshiliq jumislar ta'rbiya jumis strategiyasin pu'tkilley o'zgartip jiberedi.

Proekt usillari - maqsetke bag'darlang'an ta'rbiyalıq iskerlik bolip, maqset aldinnan belgilenedi.

Ta'rbiyalıq jumislar proekti bul oqiwshi studentlerdin' do'retiwshi, belgili da'rejede g'a'rezsiz iskerligi.:

Bunda oqiwshi-studentlerdin' o'zleri tuwrıdan-tuwrı qatnashiwında, yag'niy proektti a'melge asiriw ushin kerekli material mag'liwmatlar toplaydi;

Izertlewshi - ta'dbirler o'tkiziw boyınsha oylardi alg'a su'redi;

Ta'dbirlerdi a'melde sho'lkemlestiriw –o'tkiziwge iskerlik ko'rsetedi;

Ta'dbirlerdin' sotsial a'hmiyetin biledi.

Sabaqtan tiqari ta'rbiyaalıq jumislar to'mendegilerge imkan beredi:

Shinig'iw ha'm sa'wbet;

- Bir birin biliw;
- Jaqsi munasebetlerdin' payda boliwi;
- Shaxs quralların an'law;
- Jaqsi waqıtlardi birgelikte bastan keshiriw;

- Adamlardin' jaqinlasiwi;
- Birgelikte hissiy keshimbeler;
- Doslasiw-ruwqiy jaqinlasiw;
- Ta'rbiyashi ka'sibinin' kerekligin seziw;
- Mu'taj - talapti seziw.

Demek, bulardin' barlig'i mektep, joqari ha'm orta arnawli oqiw orinlarinda a'melge asirilatug'in ta'rbiya mazmuni menen o'z-ara baylanisli bolip, olar belgili ta'lim ta'rbiyaliq maqsetke erisiw ushin xizmet qiladi. Bul jumislardin' barlig'in metodikaliq ta'repten tuwri sho'lkemlestire aliw ushin oqitiwshilar ha'm ta'rbiyashilar ju'da' ko'p na'rselerdi biliwi ha'm orinlawi kerek.

## Juwmaqlaw

Питкерий қанийгелик жумысы «Ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalıq texnologiyalardi paydalaniwdin` metodikalıq imkaniyatları» temasında bolıp, onda tiykarg`ı itibar ha`zirgi waqıttag`ı kasiplik qaniygelik tarawındag`i bilimlerdi ja`ne de teren`lestiriw bilimlendiriw sistemasında studentlerdi teren` bilim aliwg`a bilimlendiriw haqqındag`i nizamlardi puxta u`yreniwge qaratılǵ`an. Ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwдың улыўма заманагөй методлары, oqitiw texnologiyasınin` tiykarg`ı ko`rsetkishleri, zamanago`y pedagogikalıq texnologiyalar tiykarında oqiw protsessin proektlestiriw, ta`rbiyalıq protsessti ha`m tarbiyalıq ushiraşılardı qaraldı.

Ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalıq texnologiyalardi paydalaniwdin` metodikalıq imkaniyatlarınan пайдаланыў ушын Inter aktiv metodlardan paydalanıw keltirilgen.

Bul pitkeriw qaniygelik jumisında ka`siplik qa`niygelik pa`nlerdi oqitiwda zamanago`y pedagogikalıq texnologiyalardi paydalaniwdin` metodikalıq imkaniyatları ko`rip o`tildi хам to`mendegi natıyjelerdi berdi:

Oqiwshida erkin pikirlew do`retiwshilik qabiyletin inter aktiv metodlardan pайдалanganda oquvchi-talabalardin` do`retiwshilik jumislarin tu`rlendiriw үйренилди.

- Sabaq oqiw dasturi tiykarında ta`limiy- tarbiyalıq ha`m rawajlandiriwshi maqset hamde waziypalrди sheshiw qaraldı.

- Sabaq maqsetleri ameliyattagi tajriybelerge tiykarlanıp metodlar qollang`anda toliq qaraldı.

- Metod barkamal shaxsti tarbiyalaw mezanlarına tiykarinan adep ikratlılyk үйренилди.

- Metod payda etiwı logikalıq izbe izlikke iye bolıwı көрип шығылды.

- Inter aktiv metodlardan paudalang`anda didaktik printsiplerge amel qiling`an halda en`kem waqıt sariplawg`a erisiliwı үйренилди.

Pitkeriw qa`nigelik jumısı na`tiyjelerin informatsiyalıq texnologiyalar ha`m ka`siplik ta`lim bag`darı studentleri ushın a`meliy sabaqlarda ha`m o`z betinshe jumisların orınlawda metodikalıq qollanba sıpatında paydalanıwg`a boladı dep esaplayman.

## Paydalanilg`an a`debiyatlar ha`m saytlar dizimi

1. I.A.Karimov. «Barkamol avlod-uzbekiston taraqqiyoti poydevori» t. 1997.
  2. Kasbiy ta`lim uslubiyoti (o`quv kullanma) olimov k va boshkalar  
T. 2006 yil.
  3. Xodjaboev a. Xusanov l. Kasbiy ta`lim metodologiyasi (o`quv kullanma) lat. T.  
Fan 2007 yil.
  4. Ishmatov k pedagogik texnologiya (o`quv kullanma) 2004 yil namangan.
  5. Mavlonova r , Turaeva o. Pedagogika. T. 2001 yil.
- 1.**
6. O`zbekiston Respublikasining “Ta`lim to`g`risida”gi qonu-ni. Oliy ta`lim.  
Me`yoriy hujjatlar to`plami. – T.: «Sharq». 2001.
  7. O`zbekiston Respublikasining “Kadrlar tayyorlash Milliy dasturi to`g`risida”gi  
qonuni. – T.: «Sharq», 2001.
  8. Ismoilova M. Yu. Kasbiy mutaxassislik fanlarini o`qitishda interfaol metodlardan  
foydalanish imkoniyatlari. Ta`lim texnologiyalari , 2006 yil 4-soni.

1. <http://www.pedagog.uz/>
2. <http://distance.ru/>
3. <http://wdu2.da.ru/>
4. <http://edu.tsu.ru/>
5. <http://www.natata.com/>
6. <http://www.natata.hn3.net/>

## **Texnika qa'wipsizligi qag'iydalari**

1. Informatika xanasin beton polli xanalarg'a yamasa binanin' jer astilarina jaylastiriw sheklenedi ha'm klass xanasinin' polli elektr token o'tkizbeytug'in qilip (ma'selen taxtadan) isleniwi ha'm barliq kompyuterlardin' korpuslari jerge jalg'aniwi (yamasa elektr ta'miynatinin' evrobuyimlarina maslap jalg'aniwi) talap qilinadi.
2. Joqari ku'shleniw (220 Volt) ju'retug'in simlardin' barligi, usi siyaqli uzatirg'ishlardin', kompyuter ha'm basqa elektr qurilmalarinin' elektr ta'miynatina jalg'aniw simlarinin' eki ma'rta izolyasiya qiling'anlig'i talap qilinadi.
3. Xanadag'i kompyuterlerdi diywal boylap yamasa xananin' ortasina eki qatar qilip jaylastiriliwi kerek.
4. Xanadag'i barliq kompyuterlerdi elektr tarmag'inan u'zatiwshi jalg'iz u'zgish ha'm bolivi kerek.
5. Kompyuter monitori otirg'an oqiwshilardin' ko'zleri da'rejesinde bolip, oqiwshilar onnan 40 sm den 80 sm ge shekem bolg'an araliqta otiriwlari imkaniyatina iye bolivlari kerek.
6. Kompyuterdin' klaviaturasi otirg'an oqiwshilarinin' bu'gilgen tirsekleri da'rejesinde de boliwikerek. Tishqan ushin klaviaturanin' eki ta'repinen jeterlishe jay qaldiriliwi ha'm olar bi tu'r biyiklikte bolivlari kerek.
7. Kompyuterde quramali islew waqti oqiwshilar ushin 60 minuttan artpawi kerek.
8. Kompyuter xanasinin' kvadrat metrlerdegi beti og'an jaylasqan kompyuterler saninan keminde 6 ma'rte ko'p bolivi kerek.
9. Kompyuterxanalarijeterliqawatqaiyeventilyatsiyasistemasiyaiyebolivikerek.
10. Klaviaturanin' kompyuter islemeytug'in waqitta uzaqaraliqta ashiiq halda qaliwi ha'm og'an shan' jiynalip qaliwinin' aldini aliw lazim.

